

הדרה למזעזעז

גיליון שבועי ללומדי סדר קדשים בדף היומי | עיונים • פנינים • הלכות • מושגים • תמונות

עיוני הדרה

הגאון רבי יצחק דב הלוי שכטר שליט"א, מראשי ישיבות 'קול תורה' ו'כתר תורה'

בענין פטורא דשותפות נכרי מבכורה ובדין בהמת הפקר

דף ב' מתני' הלוקח עובר חמורו של עכו"ם והמוכר לו וכו' והמשתתף לו וכו' פטור מן הבכורה שנאמר בישראל אבל לא באחרים, והנה בהך דינא דבהמת נכרי פטורה מן הבכורה יש להסתפק אי הוא פטור מסוים בשל נכרי דבהמת נכרי פטורה, או שהוא דין דבעינן להחיות שיהא בהמת ישראל, ונפק"מ בזה דבהמת הפקר אם חייבת בבכורה דאי הוא פטור מסוים בשל נכרי י"ל דבהמת הפקר חייבת, אכן אי הוא דין דבעינן בעלות של ישראל לחיוב ממילא דגם של הפקר נתמעט, וכבר עמד בספק זה במהרי"ט אלגזי וכתב דמפשטות הסוגיא נראה דרך של נכרי פטור, אכן הביא הא דאיתא בתוספתא בפ"ב ה"ב בהמת המדבר ובהמת הקדש ובהמת גר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה עכ"ל, הרי להדיא דגם בהמת הפקר פטורה.

והנה בס' מנח"ח כתב דמ' הרמב"ם שהשמיט זאת נראה דס"ל דבהמת הפקר חייבת, וכתב המנח"ח דיסוד הך מילתא אי בהמת הפקר חייבת תלי' בפלוגתא דר"א וחכמים בחולין דף קל"ו אי בהמת שותפין חייבת בבכורה דלר"א דבהמת שותפין פטורה מן הבכורה הרי שהוא דין דבעינן בעלים להחיות ע"כ פשוט דבהמת הפקר נמי פטורה, אכן לחכמים דבהמת השותפין חייבת הרי דל"צ בעלים להחיות, ע"כ שהוא פטור מסוים דשל נכרי פטור, והביא ראי' לזה מהא דלגבי חלה מרבינן עיסת שותפין מקרא דעריסותיכם ובשל הפקר לא מצינו פטור עכ"ל.

והנה בהא דכתב המנח"ח דמהא דשותפות חייב בבכורה חזינן דל"צ בעלים להחיות, הנה מד' רש"י בחולין לא נראה כן שכתב בדף קל"ו ז"ל ישראל בר חיובא וכל ישראל נקראין בלשון יחיד ולא מיוחד בעינן ובלבד שאוכל לקרוא צאן של ישראל, ומבואר דיסוד דין דשותפות חייב אינו משום דלא בעינן בעלות כלל אלא דסגי בזה דאיכא בעלות של ישראל אבל הא מיהא בשל הפקר דליכא בעלות של ישראל פטור, וכן מבואר בשו"ת הגרע"א תשובה ס"ו דיסוד הדין דשותפות ישראל חייב הוא דמצטרפי בהדידי להחיות עיי"ש.

אכן נראה דגם לפי"מ דמבואר בתוספתא דבהמת הפקר פטורה מן הבכורה מ"מ חלוק הוא פטורא דבהמת הפקר מפטורא דבהמת נכרי ביסוד דינא, דבהמת הפקר הוא חסרון בתנאי החיוב דאי"ז בהמת ישראל אבל אי"ז חלות דין פטור, אבל בשל נכרי נאמר חלות דין פטור דשל נכרי פטורה מן הבכורה, וראי' לזה מהא דאיתא בדף ט"ז דאם יש יד נכרי באמצע פטורה מן הבכורה אע"ג דבעלים הוא ישראל, הרי דגם היכא דיש בעלות של ישראל וליכא חסרון דין בעלים להחיות פטור וע"כ שהוא חלות דין פטור דשל נכרי פטור.

והנה בדף ג' איתא דר"ה ס"ל דשותפות נכרי פטורא אפי' אם הוא שותף רק באזנו והכי קיי"ל להלכה, ומקשי ע"ז ר"נ ונימא ל' לנכרי שקול אונן וזיל והיינו דדל מהכא חלק הנכרי איכא בחלק הישראל שיעור חיוב וצ"ב שיטת ר"ה, אכן בדעת ר"ה י"ל דס"ל דשותפות נכרי הוא חלות דין פטור וע"כ אע"ג דגם בהמת בע"מ חייבת בבכורה אבל נכרי משוי' ל' חלות דין פטור ופוטור אע"ג דלולא חלקו איכא שיעור בהחיות.

אכן נראה דכ"ז בשל נכרי שהוא חלות דין פטור אבל בשל הפקר שהוא רק חסרון בחלות החיוב בזה לא יפטור אם האזן הוא הפקר, ובזה יש ליישב הא דהקשו האחרונים מהסוגיא בדף ג' דר' מרי מכר האזן לעכו"ם לפטור מבכורה, והקשו האחרונים דהו"ל להפקיר האזן אכן להמבואר נחא דהפקר בהאזן אינו הפקר כיון דגם בלא האזן איכא שיעור חיוב.

והנה בתוס' הקשו דלמה לי קרא דכל בכור בישראל לפטור שותפות עכו"ם תפול מקרא דבקרך וצאנך ותי' דחד לפטור שותפות עכו"ם בהאם וחד לפטור שותפות עכו"ם בהולד אכן ברמב"ם בפ"ד מהלכות בכורות ה"א מבואר דקרא דבקרך וצאנך ממעט בין לגבי האם ובין לגבי הולד והדרק"ל

אכן לפי"מ שנתבאר יש לבאר היטב הא דבעינן קרא דכל בכור בישראל ולא יליף מקרא דבקרך, דקרא דבקרך הוא דין בחלות החיוב דבעינן בעלות של ישראל להחיות אבל אי"ז חלות פטורא דשל נכרי, והא דילפינן מינה שותפות נכרי הוא רק באופן דאין בחלק הישראל כשיעור לחיוב, אבל מקרא דכל בכור בישראל ילפינן דאיכא חלות פטורא בשל נכרי, וע"כ פוטור גם בשותפות בהאזן, ושפיר מיייתנן במתני' קרא דכל בכור בישראל וא"ש היטב וכש"נ.

המשך בעמ' 2 <<

הגיליון מוקדש לרפואת אאמו"ר רבי ישעיהו צבי בן אסתר | לרפואת מו"ר רה"י הגאון רבי יצחק בן נחמה – הקר בתושח"י
לע"נ הרב טוביה בן יבלחט"א הגאון רבי משה קמפה זצ"ל | דבורה בת פרלה לרפואה שלימה | חי ערן בן עליזה לרפואה שלימה

בענין פסול נדמה

דף ג' ע"ב והדתנן רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנים חייב מום קבוע הוי לשחוט עליו, ויש לדקדק מ"ט קאמר ר' יוחנן הך דינא דנחשב מום לגבי בכור והא נפק"מ נמי בשאר קדשים דאם אינו דומה לאמו נחשב בע"מ וצ"ת. ובפשטות י"ל דכיון דהך חילוקא בין מקצת סימנים דומים לאמו לאין מקצת סימנים דומים לאמו מצינו גבי בכור הוצרך ר"י לחדש דהא מיהא מיפסל מדין מום ואה"נ הך דינא הוא בכל הקדשים דמיפסלא מדין מום.

ונראה עוד בזה דהנה עיקר דינא דרבי יוחנן צ"ב ל"ל להך טעמא דכיון דאישתני הו"ל מומא, תיפול דנתמעט נדמה בקדשים מקרא דאז עז פרט לנדמה כדאיתא בב"ק דף ע"ח ולקמן דף י"ב, ולכאורה י"ל דקרא דממעטין נדמה הוא בגוונא שאינו דומה כלל לאמו, אבל במקצת סימנים דומה לאמו לא נתמעט מהך קרא אלא דמיפסיל משום דכיון דאישתני הו"ל מומא, אכן יעוי' בתוס' בב"ק דף ע"ח בד"ה עד דהקשו ל"ל תרי קראי למעט נדמה בקדשים ובבכור, ות' דקרא דנדמה בקדשים אתי למעוטי אפי' במקצת סימנים דומה לאמו, וא"כ הרי הדרק"ל ל"ל לה"ט דכיון דאישתני הו"ל מומא.

וי"ל בזה דאה"נ דזה ודאי דגם לולא חידושא דר' יוחנן דכיון דאישתני הו"ל מומא ה' מיפסל מדין נדמה, אלא דאי מיפסל מדין נדמה ה' דינו דפסול להקרבה אבל הא מיהא ל"ה נשחט במדינה, דהא דנשחט במדינה הוא רק על פסול מום ולא אשאר פסולים, וזהו דחידש ר' יוחנן דמום קבוע הוא לישחט עליו.

אלא דיש לעיין בהיפוך ל"ל קרא למעוטי נדמה תיפול דמיפסל משום דהוי מום, וכבר עמד ע"ז בשטמ"ק לקמן דף י"ב ות' דמיעוטא דנדמה אתי דאין תמורה חלה עליו, וביאור הדברים דעל בע"מ חל תמורה דהו"ל פסול דיש במינו קרבן, אבל בפסול שאינו במינו קרבן לא חל תמורה וזהו דנתחדש בפסולא דנדמה דהוי פסול כי האי דאין במינו קרבן, באופן דנמצא דאיכא בנדמה ב' דינים נפרדים חדא דאיכא פסול בפנ"ע של נדמה דנחשב אין במינו קרבן, ושנית דנחשב בע"מ ונפק"מ לענין זה דנשחט במדינה, ובזה מבואר היטב הא דקאמר ר"י הך דינא דנחשב כבע"מ רק לענין בכור, ולכאורה קשה הרי לכאורה איכא נפקותא גם בשאר קדשים אי דינו דנפדה, אכן להנ"ל ניחא דבשאר קדשים ליכא נפקותא דהא כיון דאין במינו קרבן מחמת פסולא דנדמה לא חל ביה קדוה"ג כלל וכדאיתא בתמורה דף י"ז דבפסול כי האי דאין במינו קרבן לא חל קדוה"ג כלל, ורק בבכור דקדושתו הוא ממילא בזה דינו דחל ביה קדוה"ג אע"ג דהוי פסול כי האי דאין במינו קרבן, [וכן מבואר בדף מ"ט דבטומטום ואנדרוגינוס חייל קדושת בכורה אע"ג דאין במינם קרבן] וזהו דחידש ר"י דאיכא עוד דינא דנחשב מום קבוע לישחט עליו.

אכן קצת ישל"ע דהא ובקדשים נמי איכא נפקותא בולדות קדשים למ"ד במעי אמן הם קדושים דדינם דחל בהו קדושה גם באין במינם קרבן דמ"מ נפדים מחמת פסול מום.

בענין פרה שילדה כמין חמור לחיוב בכורה ולענין כלאים

דף ה' ע"ב מתני' פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין חמור פטורה מן הבכורה שנאמר פטר חמור פטר חמור שתי פעמים עד שיהא היולד חמור והנולד חמור, ושמעתי ממו"ר הגרא"י הלוי שליט"א שמרן הגרי"ז נתקשה בזה דבפרה שילדה כמין חמור ל"ל לטעמא דפטור מן הבכורה משום שהיולד אינו חמור, תיפול דהנולד עצמו אינו חמור כיון דנולד מפרה, וכדאיתא להדיא בתוספתא בפ"ה דכלאים ה"ב סוס שילדה כמין חמור מותר עם עמו וכו' חמור שילדה

כמין סוס מותר עם אמו, הרי דאע"ג דאינו דומה לאמו מ"מ במינא דאימ' קאי, וא"כ ה"נ כיון שנולד מפרה הרי הוא עצמו פרה ואינו חמור ול"ל מיעוטא משום דהיולד אינו חמור.

ות' מרן הגרי"ז דאיירי בגוונא דהפרה עצמה נולדה מחמור נמצא דבאמת היולד הוא חמור כיון דאתי ממינא דחמור, ובזה נתמעט דכיון דהאם דומה לפרה ליכא ביה דינא דפטר חמור, אלא דהקשה ע"ז דהך מילתא בפלוגתא תלי' דיעוי' בדף י"ז דאיפלגו ר"מ ורבנן ברחל בת עז בת רחל דר"מ מחייב בבכורה משום דחזרה שיות למקומה וחכמים פוטרין, וא"כ לר"מ הרי הה"נ בגוונא הנ"ל בחמור בן פרה בת חמור ג"כ חייב בבכורה ונמצא דסתם מתני' דלא כר"מ עכ"ל. ובאמת דעיקר הך מילתא לאוקמא מתני' בפרה בת חמור הוא דחוק להעמיד כן המשנה.

ועוד יש להוכיח דמתני' איירי במין פרה ממש דהנה בגמ' מייתי הא דתנן גבי בכור בהמה טהורה דרחל שילדה כמין עז פטורה מן הבכורה ויליף לה מדכתיב אך בכור שור עד שיהא שור ובכורו שור, ובגמ' מקשי' דהא תנא פטר פטר קנסיב לה לה לפרה, ובתוס' הקשו הא דילמא מקרא דפטר פטר נתמעט מדין פטר חמור ומקרא דאך בכור שור נתמעט מדין בכור בהמה טהורה, ות' דמתני' משמע דפטור לגמרי גם מדין בכור בהמה טהורה, ואם נימא דמתני' איירי בפרה בת חמור הרי פשיטא דליכא בהולד דין בכור בהמה טהורה כיון דהוא מין טמא וע"כ דמתני' איירי בפרה ממש, והדרק"ל דמהיכ"ת שיהא עליו דין פטר חמור, ויעוי' ג"כ ברמב"ם בפ"ב מהל' ביכורים שהביא דינא דמתני' דפרה שילדה כמין חמור לפוטרו מדין פטר חמור וצ"ע כנ"ל מהיכ"ת יתחייב בדין פטר חמור.

ואשר נראה בזה דהנה בגמ' נחלקו ר"ש ורבנן בדין טמא הנולד מן הטהור אי שרי באכילה או אסור באכילה, דרבנן ס"ל דמותר באכילה דכתיב גמל טמא הוא הוא טמא ואין טמא הנולד מן הטהור טמא אלא טהור, ר"ש אומר גמל גמל ב"פ אחד גמל הנולד מן הגמלה ואחד גמל הנולד מן הפרה, ולכאורה צ"ב ד' ר"ש דהא כיון דאזלינן בתר מיניה דאימ' מ"ט חשיב גמל, וגם לרבנן מבואר דבעינן מיעוטא לגמל הנולד מן הפרה וצ"ב תיפול דמין פרה הוא, ובפשטות אפ"ל דר"ש ס"ל דזה עצמו דל"ל סימני טהרה אסור באכילה, אכן מהסוגיא מבואר דזה אינו דהא בגמ' מספק"ל אליבא דר"ש אי במקצת סימנים דומה לאמו אי שרי באכילה אי אמרינן דגמל הוא דאסור הא אישתני מגמל שפיר דמי, ובתוס' כתבו בדף ז' בד"ה זה דהך מקצת סימנין דומה לאמו אינו בסימני טהרה דמעלה גרה ומפריס פרסה אלא בדמי במקצת סימנים לאמו ביד או ברגל או בצמרו עכ"ל, ואם נימא דהא ל"ל סימני טהרה אסור מאי נפק"מ אי דומה בצמרו לאמו, וע"כ דמה שנאסר הוא משום דכיון דדומה לגמל תורת גמל עליה וצ"ב הא כיון דנולד מפרה הרי מין פרה הוא.

והמוכרח מזה דב' דיני איכא חדא כד דיינינן בהמין אי הוא מין פרה או מין גמל או חמור וכדו' בזה לעולם הוי דינא דאזלינן בתר אימיה, ועוד איכא דינא דבזה דהוא דומה לגמל חל ביה שם גמל אע"ג דלאו מינא דגמל הוא, וזהו יסוד פלוגתתם של ר"ש ורבנן לענין איסור אכילה דרבנן דרשי מקרא דרק מין גמל אסור באכילה אבל מה דשם גמל עלי' אינו אסור באכילה, ור"ש ס"ל דבזה דדומה לגמל חל ביה שם גמל ואסור באכילה, וזהו דמספק"ל בגמ' דדילמא בעינן שיהא דומה לגמרי לגמל וכל דדומה במקצת לפרה ליכא ביה שם גמל וממילא אזלינן בתר מיניה דאימיה ושרי. והנה בדף י"ב ע"א איתא ת"ש פרה שילדה כמין עז אין פודין וכו' היא גופה קמ"ל דפרה שילדה מין עז אין פודין לא תימא זיל אבתריה ידיה והאי עז מעליא הוא אלא זיל בתר אימיה והאי עגל הוא, וביאור הדברים הוא כמש"נ דזהו גופא

הנדון אי דין פדיון תלי בזה דאית ליה שם שה או בזה דהוא מין שה וזהו דקמ"ל התנא דלא סגי בזה דדומה לשה אלא בעינן שיהא מין שה וזה תלי באמו.

ואשר לפי"ז הרי יש לבאר היטב הא דתנן דפרה שילדה כמין חמור ל"ל דין פטר חמור דנתמעט מקרא דפטר חמור ב"פ, דלעולם איירי דהאם היא מין פרה וס"ד דלחיובא דפטר חמור לא בעינן שיהא מין חמור אלא סגי בזה דשם חמור עליה וסגי בזה דדומה לחמור, והיינו דממעטין מקרא דפטר חמור ב"פ דלא סגי בזה דשם חמור עלי אלא בעינן שיהא מין חמור וממילא דבעינן נמי אמו חמור, ולפי"ז לק"מ מהתוספתא בכלאים דמבואר דחמור שילדה כמין סוס אינם כלאים זב"ז דלענין כלאים במינים תלי מילתא דב' מינים אסור להרכיבן זב"ז, וע"כ פשיטא דאזלינן בתר אימ' וכל דנולד מחמור הוי בכלל מינא דחמור, משא"כ לגבי פטר חמור בזה ס"ד דסגי בזה דשם חמור עלי לחייבו בבכורה וממילא דגם בדומה לחמור חייב, והיינו דבעינן ילפוטא דבעינן שיהא מין חמור, ולפי"ז מבואר היטב ג"כ ד' התוס' דחידושא דמתני' הוא גם לפוטרו מבכור טהורה דהרי לגבי המין אזלינן בתר אימ' ומין פרה הוא והיינו דקמ"ל מתני' דפטר בין מדין בכור פט"ח ובין מדין בכור בהמה טהורה.

בדין זה וזה גורם וחוששין לזרע האב

דף ז' ע"א ר"א לא בא הכתוב להתיר את המותר אלא להוסיף על המותר ואיזה זה טמא הנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא וכו' למימרא דר"א סבר זה וזה גורם מותר ור' יהושע סבר זה וזה גורם אסור והא איפכא שמעינן להו, ולד טריפה ר"א לא יקרב לגבי מזבח ור"י סבר יקרב לגבי מזבח, ובתוס' הקשו דכיון דר"א סבר אין חוששין לזרע האב מ"ט נחשב זוז"ג, ובס' ח' רבנו חיים הלוי בפ"ג ממאכ"א כתב ליישב דב' דינים נינהו חדא דינא דחוששין לזרע האב ושנית דין יוצא מן האיסור, דדין חוששין לזרע האב הוא לקבוע איזה מין הוא אם הוא כמינא דאבוא או כמינא דאימיה, אבל דין זוז"ג הוא לגבי דין יוצא מן האיסור ואע"ג דאין חוששין לזרע האב אכתי לגבי דין איסור יוצא נחשב זוז"ג.

והקשה הגאון רבי שמחה זעליג זצ"ל מו"צ דבריסק לרבנו הגר"ח מסוגיין דאירינן באיעבר מן הטמא ומ"מ תלי לה בדינא דזוז"ג, ולדבריו הא בטמא הוא נדון בפנ"ע אי נחשב מין טמא ולא תלי בדין דזוז"ג, והשיב לו הגר"ח דהכא דמוקי לה באיעבר מקלוט בן פרה ואליבא דר"ש ובקלוט בן פרה גם אליבא דר"ש אי"ז נחשב מין טמא ורק דאיכא ביה דין איסור אכילה ושפיר תלי בדינא דזוז"ג עכ"ד.

והנה לפי"ד רבנו הגר"ח יש ליישב הא דקשה עוד בהא דמבואר בסוגיין דטעמא דר"א מתיר בעיבר מן הטמא ונולד מן הטהור משום שסובר דזוז"ג שרי, והרי בחולין דף ע"ט מבואר דר"א מספק"ל אי חוששין לזרע האב וא"כ מ"ט הכא ר"א מתיר ומ"ט לא נאסור מדין חוששין לזרע האב אכן לפי"ד הגר"ח ניחא דהכא א"א לאסור מדין חוששין לזרע האב כיון דאינו מין טמא וכל האיסור רק מדין רק מדין יוצא ובזה ס"ל לר"א זוז"ג מותר

אמנם הגר"ד זצ"ל הקשה ע"ד הגר"ח דמאי שייך לאסור באיעבר מן הטמא מדין יוצא והא כמו דמבואר בדף ל"א באפרוח מביצת טריפה דשרי כיון דאסור קודם שנוצר ה"נ בכל ילוד שנוצר מזרע האב הרי מסרח קודם שנוצר [ורק אם האם אסורה הוא דיש לאסור מדין יוצא מן האסור] ואיך אפשר לאסור מדין יוצא מן האיסור וע"כ הנדון הוא שיהא נחשב מין טמא

אמנם בשיטת התוס' נראה ד"ל דא"נ דב' דינים נינהו דינא דבהמה טמא שילדה מין בהמה טהורה דהוא דין דנחשב כמיניה דאימ', ודין

יוצא מן הטמא דהוא דין איסור בפנ"ע, מ"מ הא מיהא תרויהו תליין בהא דאית ביה שם יוצא מן הטמא, וע"כ למ"ד זוז"ג מותר דיסוד דינו הוא דאינו נחשב יוצא מן הטמא ממילא דלא חל ביה דינא דמין טמא דהא דנחשב מין טמא הוא משום זה דחל ביה תורת יוצא מן הטמא, ואשר לפי"ז ניחא הא דתלי פלוגתייהו בדינא דזוז"ג דאי זה וזה גורם שרי הה"נ דלא חל ביה תורת יוצא מן הטמא, והיינו דאקש"י דר"א ור"י סתרי אהדדי, אכן הא מיהא כד דיינינן לגבי הך סברא דאימת גביל לכי מסרח ושוב לאט שייך ביה דין יוצא מן האסור זה ודאי לא שייך רק בדינא דיוצא מן האסור דבזה דנין משום דהוי חפצא דאיסורא וכל דנסרח פקע איסורא, אבל לגבי זה אי נחשב מין טמא כיון דסו"ס בא מכח טמא חייל ביה דין מין טמא.

בענין מצות פדיון פטר חמור

דף ט' ע"ב זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו וכיון דלעצמו הוא למה לי לאפרושי לאפקועי לאיסוריה מיניה, אלמא כל כמה דלא מפקע אסור בהנאה, מתני' מני ר"י דתניא פט"ח אסור בהנאה ר"ש מתיר, ובמהרי"ט אלגזי הקשה דהא מבואר במתני' בדף י"ב ע"ב דאליבא דרבנן דקיי"ל כוותייהו המפריש פדיון פט"ח ומת אין חייבים באחריותו, הרי מבואר מזה דעיקר מצות פדיה בפט"ח הוא ההפרשה, וא"כ ל"ל לאוקמי מתני' כר"י הא גם כר"ש נמי איכא לאוקמי והא דמפריש טלה לעצמו הוא לקיים מצות פדיון וצ"ע, ובס' מנחת חינוך מצוה כ"ג כתב ליישב דיסוד הך מילתא אי מצות פדיון פט"ח הוא במעשה הפד' או עיקר מצותו הוא הנתינה לכהן תלי בפלוגתתם של ר"י ור"ש, דלר"י דפט"ח אסור בהנאה עיקר המצוה הוא מעשה הפדיון להפקיע איסוריה והנתינה מצוה אחרית היא, משא"כ לר"ש דפט"ח אינו אסור בהנאה ליכא מצות פדיה בפנ"ע ועיקר מצות פד' הוא הנתינה לכהן, וע"כ בספק ליכא מצות נתינה, והא דמבואר במתני' בדף י"ב דהמפריש פדיון פט"ח ומת אין חייב באחריותו הוא רק אליבא דר"י דמצות פדיון הוא מצות בפנ"ע עכ"ד.

ויש להוסיף בזה דהנה כתב הרמב"ן בסה"מ בשורש י"ב דבדברים הטובלים כגון תרו"מ וחלה איכא ב' מצוות חדא מצות הפרשה ושנית מצות נתינה, והראיה מהא דאיכא ברכה על ההפרשה, ואילו היה עיקר המצוה הנתינה ל"ה מברכין על ההפרשה, ועוד שהכהנים עצמן מפרישין תרו"מ אע"ג דליתנייהו במצות נתינה, אבל הדברים שאינם טובלים כגון ראה"ג ומתנות וזרוע לחיים וקיבה לא נמנה אלא נתינתן עכ"ד, וי"ל דבפדיון פט"ח נמי תלי בזה דאי דינו דאסור בהנאה הוי כמו בדברים הטובלים דאיכא ב' מצוות חדא מצות פדיון להפקיע איסוריה ושנית מצות נתינה, משא"כ לר"ש דפט"ח אינו אסור בהנאה א"כ מצותו הוא רק מצות נתינה וליכא מצות הפרשה כלל וע"כ בספק ליכא מצות פדיון.

האמנם דיש מקום לדון בזה דשאני שאר מתנות כהונה כגון ראה"ג וזרוע לחיים וקיבה דליכא בהו מצות הפרשה כלל רק מצות נתינה, ע"כ נמנה רק מצוה אחת מצות נתינה, אכן בפט"ח דאיכא מצות פדיון י"ל דגם אי אינו אסור בהנאה נמי איכא מצות פדיון דהוא מצוה בפנ"ע, והדרק"ל דמ"ט ליכא מצות פדיון מספק וצ"ע, ועוד דלפי"ד המנח"ח נמצא דמש"כ התוס' בדף י"א דאיכא ברכה בשעת מעשה הפדיון הוא רק אליבא דר"י ולא לר"ש, דלר"ש ליכא מצוה במעשה הפד' רק בהנתינה וצ"ע ק' סתימת ד' התוס' בזה.

ואשר נראה ד"ל עוד בזה דלעולם י"ל דגם לר"ש איכא מצוה בהפדיון בפנ"ע, ויסוד פלוגתתם דר"י ור"ש הוא בזה דלר"י דפט"ח אסור בהנאה איכא קיום דין פדיון במעשה הפדיון עצמו דמפקיע עי"ז איסורא דפט"ח, והדין מתנו"כ דחל בהשה הוא מצוה בפנ"ע, משא"כ לר"ש

הרמב"ם דמיו אסורים היינו רק למחליף עצמו אבל לאחרים מותר וע"כ מקודשת כיון דהאשה יכולה ליהנות בזה, אכן צ"ע דמד' הירושלמי שהביא הר"ן דאמרין דהא דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת משום שאין דמיהן נראה מזה דאילו היה דמיהן ל"ה מקודשת והדרכ"ל.

אכן י"ל דהרמב"ם ס"ל דמתני' דספ"ב דקדושין איירי בקידש בהפט"ח לאחר עריפה דל"ל פדיון וממילא דלית ליה דמים כלל וע"כ הדמים מותרין, משא"כ מחיים דאית ליה שויות דביני וביני דהוא שויות בגוף החפץ דאית ליה דמים דמיו אסורים, וכ"ה מפורש בירושלמי בפ"ב דקדושין דאליבא דר"א דפטר חמור מקדשין בו את האשה ע"כ מתני' איירי לאחר עריפה דהא מחיים מקודשת וממילא דניחא נמי הא דמיו מותרים כיון דלית ליה דמים וי"ל דהרמב"ם פסק כהך מ"ד וא"ש היטב.

בענין הפודה פט"ח של חברו

דף י"א ע"א אמר רבי שיזבי אר"ה הפודה פטר חמור של חברו פדיונו פדוי איבעיא להו פדיונו לפודה או דלמא פדיונו לבעלים ובתוס' ד"ה הפודה פט"ח של חברו פדיונו פדוי כתבו לא דמי לתורם משלו על של חברו דאבעיא לן פרק אין בין המודר אם צריך דעת, דהתם כתיב גם אתם לרבות שלוחכם ובעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אבל הכא לא כתיב בעלים עכ"ל, ובפשטות כוונתם דרק בהפרשת תרומה תלי רחמנא בדין בעלים ואחר תורם רק בשליחות הבעלים, אבל בפדיון פט"ח לא כתיב בעלים ולא תלי הפדיון בהבעלים כלל ויכול אחר לפדות גם בלא דעת הבעלים וכ"כ בס' מחנ'א בביאור ד' התוס'.

אכן במהרי"ט אלגאזי הביא שטמ"ק מכ"ד דגרס בד' התוס' הכי דהתם כתיב גם אתם לרבות שלוחכם שהם כמו הבעלים ולכך בעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, אבל הכא לא איתרבי שליח בכלל בעלים עכ"ל, וביאר המהרי"ט א בכונת התוס' דלעולם הא דאחר פודה הפט"ח הוא מדין זכיה וכמו בכה"ל דזכין לאדם שלא בפניו, ורק בתרומה איכא גזה"כ דמה אתם לדעתכם דבעינן שיהא מדעתו ממש וכל דאיכא צד חוב אי"ז נחשב מדעתו ממש, משא"כ בפדיון פט"ח סגי בזה דאיכא צד זכות ואיכא בזה דינא דזכין לאדם שלא בפניו עכ"ל, ולפי"ז באמת א"י לפדות בע"כ של הבעלים והא דמהני הפדיון בשל חברו הוא רק מדין זכיה.

והנה התוס' בב"ק דף ס"ח ע"ב הקשו אהא דמבואר שם דא"ל לחלל מע"ש שלא מדעת הבעלים, והקשו מ"ש מפטר חמור דיכול לפדות גם שלא מדעתו כדאיתא בפ"ק דבכורות דמדבעי ליה פדיונו פדוי להפודה או להבעלים ואי מדעת הבעלים דומה היה דפדיונו פדוי להבעלים עיי"ש, ובמהרי"ט א כתב דהתוס' בסוגיין פליגי ע"ד התוס' בב"ק וס"ל דפדיון פט"ח חד דינא לי' עם פדיון מע"ש דבעינן חילול מדעת הבעלים, אלא דלפי"ד התוס' הכא יקשה דאי בעינן פדיון מדעת הבעלים והא דפודה להבעלים הוא רק מדין זכ' מאי ס"ד דפדיונו פדוי להפודה וצ"ע.

ונראה ד"ל בזה עפ"י מ"ש שכתב בס' ח'י רבנו חיים הלוי בפ"ד מהל' זכיה גבי פודה מע"ש של אחרים דאע"ג דבעינן בזה לדין זכיה כדאיתא בגיטין דף ס"ד דתלי לה בדין זוכה לאחרים, מ"מ דין שליחות לא בעינן לזה, והוכיח כן מהא דמבואר ברפ"ה דמע"ש דמהני חילול גם על נט"ר של הפקר הרי דא"צ בעלים להפדיון ורק ברבעי שיש לו בעלים הוא דאיכא בזה עיכוב דין בעלים דא"י לפדות שלא מדעתו, וכתב דלפי"ז נראה ממילא דגם מע"ש ורבעי שיש להם בעלים מ"מ עיקר מעשה החילול והפדיה נעשה מכח הפודה אף שאינו בעלים שלהם, ונהי דיש בזה עיכוב דין בעלים וצריכין שתהא הפד' נעשה

עיקר מעשה הפדיון הוא באופן דע"י הפדיון חל בהשה דין מתנו"כ, וכל דלא חל בהשה חלות דין מתנו"כ ליכא בזה תורת מעשה פדיון כלל, ואשר לפי"ז הרי ניחא היטב דבפט"ח ודאי דע"י הפדיון חל ביה דין ממון כהן שפיר מתקיים מצותו בהפדיון לחוד, וגם אם מת אח"כ כבר קיים מצות פדיון, אבל בספק דלא חל ביה דין ממון כהן, לא מבעיא להשיטות דבכל ספק ממון אי ת"כ מוציאין מידו א"כ נמצא דבספק כיון דאיכא דינא דהממע"ה לא חל בהפדיון תורת ממון כהן כלל, וגם לשיטת הרמב"ם גבי ספק בכור דאם ת"כ אין מוציאין אותו מידו מ"מ כבר כתב בשו"ת הרשב"א דבספק פדיון פט"ח גם להרמב"ם לא מהני תפיסת הכהן דאיכא חזקת מ"ק, נמצא דע"י הפדיון לא יחול ביה תורת ממון כהן כלל וממילא דליכא תורת פדיון כלל, משא"כ לר"י דפט"ח אסור בהנאה איכא קיום מצות פדיון גם בלא זה דחל ביה דין ממון כהן, וראי' ברורה לזה מהא דאיתא לקמן דף י"ב דישאל שהיו לו עשרה פט"ח ודאין בתוך ביתו שנפלו לו מבית אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עליהן עשרה שיי' ומעשרן והן שלו, והרי התם לא חל ביה דין ממון כהן בתורת ודאי ואעפ"כ איכא מצות פדיון, הרי דמצות פדיון לר"י לא תלי בזה דחל ביה תורת ממון כהן, וממילא דגם בספק איכא מצות פדיון אע"ג דלא נעשה השה ממון כהן.

בענין דמי פטר חמור

דף י' ע"ב רישא בהנאת דמיו סיפא בהנאת גופו, ובפ' הרגמ"ה כתב ז"ל דאם מכרו או שכרו דמיו אסורים, ומבואר מד' הרגמ"ה דהאיסור אינו רק מעשה המכירה והשכירות אלא דגם אם קיבל דמים דמיו אסורים, וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' בכורים ה"ד ז"ל פטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה ואם מכרו קודם פדיון דמיו אסורים, ועי' כס"מ דמקור דבריו הוא מהסוגיא דהנאת דמיו אסור, אכן בהשגות הראב"ד כתב א"א אם דמיו אסורים למה לא יתנם לכהן ויהנה בהם שהרי פודין פטר חמור בשויו וכי מאיסוה"נ שתופסים את דמיהן הוא זה עכ"ל, ובכס"מ הקשה ע"ד הראב"ד דמאי קשה לי והא ד' הר"מ ד' הגמ' הן, אכן י"ל דהראב"ד ס"ל דהא דאסרינן הנאת דמיו היינו מעשה המכירה וכשאר איסוה"נ אבל הא מיהא אם מכרן אין הדמים אסורים וכשאר איסוה"נ דאין תופסין דמיהם, אכן צ"ב מאי חידושא הוא דאסור למכרו הא לכאורה הוא בכלל הנאת גופו וצ"ת.

אכן י"ל בד' הראב"ד דהנה ברש"י פי' דהנאת גופו היינו גיזה ועבודה, והנה ברא"ש פי' דכל האיסור לגזוז היינו ליהנות בו אבל לאו דגיזה ליכא כיון דאינו אלא קדו"ד, אכן בפ' הריב"ן במכות דף כ"א כתב דאיכא בפטר חמור לאו דלא תעבוד בבכור שורך, וכן משמע מד' רש"י בדף ט' ע"ב דפטר חמור לא גרע מבכור בהמה טהורה, וכ"מ מד' הרגמ"ה בדף ט' ע"ב דאיכא איסור גיזה ועבודה בפטר חמור, ולפי"ז הרי ניחא דאי הוי תנא רק הנאת גופו הו"א דדינן כקדשים דאסורים רק בהשתמשות בגופן אבל הא מיהא איתנייהו במכירה, דהרי קק"ל מותרין במכירה הרי דקדשים אי"ז איסור הנאה רק איסור השתמשות, והו"א דה"נ פטר חמור דכוותה, והיינו דקמ"ל דדין פטר חמור כשאר איסוה"נ דהוא איסור ליהנות מהם ואסורים גם במכירה, אבל הא מיהא לא חמירי משאר איסוה"נ שאין תופסין דמיהם, אכן הרמב"ם ס"ל דליכא איסור גיזה ועבודה בפטר חמור רק איסור הנאה וממילא דבאיסורא דהנאת גופן נכלל נמי איסור מכירה, וע"כ דבדינא דהנאת דמיהם נתחדש דגם הדמים אסורים.

והנה בעיקר ד' הרמב"ם שכתב דפטר חמור דמיו אסורים כבר תמהו ע"ז האחרונים דהא להדיא מפורש במתני' ספ"ב דקדושין דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת הרי דמיו מותרין, ובס' שעה"מ כתב דמש"כ

עבור הבעלים ומכחם ומדעתם אבל מ"מ שליחות לא בעינן לזה כיון דלעצם מעשה הפדיה והחילול לא צריכין לדין בעלים עיי"ש, והמבואר מד' רבנו הגר"ח דבדין זוכה לאחרים ב' גוויי חדא היכא דצריכין לדין שליחות דעצם המעשה יתיחס להבעלים, ושנית איכא דין זכ' בלא דין שליחות דבזה צריכין רק שיהא נעשה מדעת הבעלים אבל הא מיהא דעיקר מעשה הוא מכח הזוכה.

ואשר לפי"ז י"ל דזה"ב בד' התוס' הכא דאה"נ גם בפדיון פט"ח א"י לפדות בע"כ של הבעלים מ"מ הא מיהא חלוק הוא הפרשת תרומה מפדיון פט"ח, דבהפרשת תרומה בעינן שעצם ההפרשה תעשה ע"י הבעלים וצריכין בזה לדין שליחות, משא"כ בפדיון פט"ח לא נאמר דין בעלים לעצם מעשה הפדיון ולעולם מהני פדיון גם בפט"ח של הפקר, ורק דפט"ח דאית ליה בעלים איכא עיכוב מהבעלים דא"י לפדות בע"כ, אבל הא מיהא ליכא דינא דמה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, ואהני בזה גם דין זכיה לחוד דליכא עיכוב דין בעלים, ולפי"ז מבואר היטב הא דס"ד דפדיונו פדוי להפודה דלהמבואר נמצא דעיקר מעשה הפדיון נעשה מכח הפודה, ודין זכיה צריכין רק שלא יהא עיכוב מהבעלים אבל הא מיהא הפדיון הוא של הפודה וע"כ ס"ד דפדיונו פדוי להפודה וא"ש.

בענין חילול פטר חמור בפחות משויו

דף י"ב מתני' אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה וכו', והיינו דכל הנך אינן בכלל שה, והנה לעיל בדף י"א מבואר דמלבד דין פדיון בשה איכא נמי דין פדיון בשויו שלא יהא חמור מן ההקדש, וצ"ל דהא דתנן אין פודין לא בעגל וכו' איירי דל"ה בשויו ודיינינן רק מדין פדיון בשה והנך נתמעטו דאינן בכלל שה, אבל אם יש בהם שויו של השה מהני פדיון מדין בשויו.

והנה בס' טו"א עמ"ס מגילה דף כ"ג הקשה דהא בהקדש גופי' קיי"ל כשמואל דהקדש שו"מ שחיללו על שו"פ מחולל, וא"כ גם בפט"ח דכוותה נימא כן דיועיל פדיון גם בפחות משויו שלא יהא חמור מן ההקדש, ותל' עפ"י משכתבו התוס' בתמורה דף כ"ז ע"ב דכל הך דינא דשמואל דהקדש שו"מ שחיללו על שו"פ מחולל הוא רק בבעלים אבל בשאר כל אדם דינו דפודה אותו רק בשויו, וטעמא דמילתא הוא משום דדוקא קדושה הבאה על פיו הוא דיכול לחלל בפחות משויו, וע"כ פט"ח דאין הקדושה חלה מכח פיו הו"ל בעלים כאחר דא"י לפדות בפחות משויו וע"כ בפט"ח ליכא דינא דמהני פדיון בפחות משויו רק בדין פדיון של שה עכ"ת, ובאבני מילואים שם הקשה ע"ז מהא דכתבו התוס' בברכות דף ל"ה דנטע רבעי יכול לפדות בפחות משויו מדשמואל, והרי בנט"ר נמי לא חל החילול מכח פיו, ותל' דשאני נט"ר דנלמד ממע"ש ע"כ דינו כמע"ש דמהני חילול גם בפחות משויו עכ"ת, אכן צ"ב דאה"נ דין חילול נט"ר נלמד ממע"ש היינו לענין זה דמהני חילול בהקדש של נט"ר, אבל לענין זה דמהני בפחות משויו איך אפשר למילף במע"ש כיון דליכא מקדיש, ובמע"ש גופי' מהני החילול בפחות משויו רק מדין מקדיש, ועוד דא"כ גם בפט"ח גופי' נילף מהקדש לענין זה דמהני חילול בפחות משויו וצ"ת.

ונראה דיש לבאר בזה דהנה יסוד הך מילתא דחילוק התוס' בין בעלים לשאר אדם יש לבאר, דהנה בתמורה דף י' בעי רמב"ח אי מקדיש מוסיף חומש או המתכפר מוסיף חומש, ונתקשה בזה מרן הגרי"ז דהרי בהקדש בדה"ב איכא דין הוספת חומש ושם ליכא מתכפר כלל, וע"כ דהוספת חומש הוא דין על המקדיש, ומה ס"ד דמתכפר מוסיף חומש, ותל' הגרי"ז דיסוד דין הוספת חומש הוא בדין פדיון של הבעלים ואע"ג דבקדשי בדה"ב אינו בעלים על גוף ההקדש מ"מ נחשב בעלים לגבי דין הוספת חומש, וזהו דמספק"ל

דדילמא בקדשי מזבח דהמתכפר הוא בעל הקרבן הוי דינא דאיהו מוסיף חומש, וכתב דזהו נמי יסוד דינא דירוש מוסיף חומש דאיהו נחשב בעלים לגבי הוספת חומש, ובזה יש לבאר המשך הסוגיא שם דמספק"ל אי מקדיש עושה תמורה או מתכפר ואע"ג דפשיטא דהמתכפר הוא בעל הקרבן מ"מ מספק"ל דדילמא כמו דמקדיש נחשב בעלים לענין הוספת חומש נחשב בעלים לגבי עשיית תמורה.

ואשר לפי"ז י"ל דס"ל להתוס' דבדין הוספת חומש נאמר דאיכא דין מסוים של פדיון דבעלים ובדין פדיון דיד' נאמר דין הוספת חומש, משא"כ בשאר כל אדם אינו בעלים כלל לאשוויי פדיון אלא דהוי כמו"מ דקונה מיד הגזבר, וזהו שכתבו תוס' גם לגבי דינא דהקדש שו"מ שחיללו על שו"פ דבעלים הפודה דאיהו בעלים על מעשה הפדיון דינו דפודה גם בפחות משויו, משא"כ אחר הפודה בעי דעת גזבר וא"י לפדות בפחות משויו.

ואשר לפי"ז יש לבאר היטב הא דחלוק נט"ר דאיכא ביה דין פדיון בפחות משויו מפט"ח, דבנט"ר דנאמר ביה נמי דין הוספת חומש הרי דנתחדש ביה דין מסוים של פדיון בבעלים וממילא יכול לפדות גם בפחות משויו, משא"כ בפט"ח דליכא כלל דין פדיון מסוים בבעלים דהא קיי"ל דגם אחר יכול לפדות שלא מדעת בעלים, ע"כ שייכא ביה רק דין פדיון בשויו וא"י לפדות בפחות משויו כיון דאינו בעלים לגבי הפדיון כלל, ואע"ג דהוא בעלים על החמור לא איכפ"ל [והה"נ בקדשי מזבח היכא דמקדיש להתכפר בו חברו לא יוכל המתכפר לחלל בפחות משויו כיון דאינו בעלים לגבי מעשה הפדיון] וא"ש

בענין זמן פדיון פט"ח

דף י"ג ע"א אלא אמר רבא לא קשיא הא ר"א דמקשי הא רבנן דלא מקשי, והנה בפשטות אליבא דרבא לא נאמר כלל דינא דל"י אליבא דרבנן, וכ"ה בשו"ע יו"ד סימן שכ"א ס"א ז"ל ומאימתי חייב לפדותו משיוולד עד שימות ולא הוזכר כלל זמן דל"י, אכן ברמב"ם כתב בפ"ב מהל' בכורים ה"ו ז"ל מאימתי חייב לפדותו משיוולד עד ל"י, ומאחר ל"י אם רצה לערפו עורפו אם רצה לפדותו פודה ואין כאן אלא מצות עיכוב בלבד עכ"ל, ומבואר ברמב"ם דאיכא זמן דל"י, והנה מד' הרמב"ם מבואר דתוך ל"י ליכא מצות עריפה רק מצות פדיון ורק לאחר ל"י איכא מצות עריפה.

ונראה לבאר דתוך ל"י כיון דנאמר זמן דל"י לא קרינן ביה אם לא תפדה וערפתו כיון דתוך זמנו הוא ולא ביטל מצות פדיון כלל עדדין, ורק לאחר ל"י הוא דהוי דינא דאם אינו פודהו חל דינא דאם לא תפדה וערפתו.

אלא דבעיקר ד' הרמב"ם צ"ע דהא בגמ' מבואר דאי מצות פדיון הוא מיד כל דעבר ל"י עובר עליו, וברמב"ם לא כתב דלאחר ל"י עובר עליו וכתב דהוי רק מצות עיכוב, ובכס"מ כתב דהיינו עובר עליו דקאמר רב ששת, וישל"ע בזה דהנה בפ"א מהל' מילה ה"ב כתב הרמב"ם דכל יום ויום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול את עצמו מבטל מצות מילה, והכא כתב הרמב"ם דהוי רק מצות עיכוב ולא כתב דהוי ביטול מצוה כל יום וצ"ת.

ונראה דיש לבאר בזה עפ"י משכתב בס' מגנזי הגר"ח דהא דכתב הרמב"ם דכל יום הוי ביטול מצות מילה הוא רק לגבי הערל עצמו דבעינן שיהא מהול, וכל רגע דאינו מהול מבטל מ"ע, אבל האב אינו עובר כל רגע דאינו מל את בנו דמוטל עליו רק מעשה המצוה ואי"ז ביטול בכל רגע, ויש לומר דהה"נ בפדיון פט"ח דכוותה אינו דין דאסור להשהות אצלו חמור שאינו פדוי, אלא דמוטל עליו מצות פדיון, וע"כ אינו עובר עליו בכל רגע והיינו מש"כ הרמב"ם דהוא רק מצות עיכוב בלבד, אכן צ"ב דא"כ מה בין תוך ל"י ללאחר ל"י דהא

גם תוך ל"י איכא מצות פדיון.

ואשר נראה בזה עפ"י ששמעתי ממו"ר הגר"ש שליט"א בשם רבנו הגר"ד זצלה"ה דהנה בפסחים דף ד' מבואר גבי מילה ביום השמיני דצריך למול בבוקר מדין זריזין מקדימין למצוות, אכן ביבמות דף ל"ט גבי יבום מבואר דאיכא דינא דשהויי מצוה לא משהינן ואם יש קטן לפנינו איהו מיבם ולא ממתינן עד שיבא גדול ממדנה".

וביאר בזה הגר"ד זצ"ל דדינא דזריזין מקדימין ודינא דשהויי מצוה לא משהינן ב' מילי נינהו, דמילה ביום השמיני הוי זמנה כל היום, והוי רק מעלה של זריזין מקדימין למול בתחלת היום, משא"כ ביבום ליכא זמן לקיום מצוה והחיוב מוטל עליו עתה ובזה איכא דינא דשהויי מצוה לא משהינן עכ"ד, ואשר לפי"ז נראה דזהו החילוק לענין פדיון פט"ח בין תוך ל"י ללאחר ל"י דתוך ל"י דהוא בתוך זמנו הוי רק מדין זריזין מקדימין ואין בזה דינא דשהויי מצוה לא משהינן, משא"כ לאחר ל"י חל עליו חיובא ואיכא בזה דינא דשהויי מצוה לא משהינן, וזהו מש"כ הרמב"ם דאיכא עליו מצות עיכוב והוא דינא דשהויי מצוה לא משהינן, וכמו"כ בפדיון לאחר ל"י מבואר בשו"ע דלא ישהה לפדותו וכתב שם בבהגר"א דהוא מדין שהויי מצוה לא משהינן,

ונראה לפי"ז דיש בזה נפקותא לענין דינא דהנה מצות פדיון פט"ח לכתחילה מצוותו בשה ואם אין לו שה פודהו בשויו, והנה ישל"ע בגוונא דאין לו שה אם ימתין עד שיהא לו שה או יפדהו בשויו, וי"ל דבזה חלוק תוך ל"י מלאחר ל"י דהוא רק מדין זריזין מקדימין ימתין עד שיזדמן לו שה משא"כ ל"י יפדה לאלתר בשויו דשהויי מצוה לא משהינן.

פרק שני דבכורות בסייעתא דשמיא

בענין ולד בע"מ שקדם מומן להקדישן ובדין מיגו דנחתא לאחר הקדש

דף י"ד ע"ב הא לפני פדיונם אסירי נפדין תמימים או אין נפדים תמימין, ובפרש"י כתב ז"ל הא ולדות שנולדו לפני פדיון אסורין בהנאה בלא פד' ומיקרב לא קרבי דמכח קדושה דחווה אתו דאמם לא הוקדשה למזבח עכ"ל, ומבואר מד' רש"י דכל הספק הוא רק לגבי חלות קדוה"ג אבל הא ודאי דאינו קרב גם לולא טעמא דלא יהא טפל חמור מן העיקר, וכפה"נ דרש"י דקדק כן מהא דאבעיא לן לגבי דין פדיון ש"מ שזה לכו"ע דאינו קרב, והיינו משום דכיון דהאם דחווה מהקרבה חל דין דיחוי גם בהולד, ומבואר מד' רש"י דאע"ג דהאם קדושה רק קדו"ד לחוד בלא חל דין דיחוי גם בהולד.

ונראה דרש"י אזיל בזה לשיטתו דהנה בכריתות דף כ"ח איתא עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני הואיל וידחה ידחה, אמר ר"ה בריה דר"י ש"מ תלת ש"מ בע"ח נדחים וקדו"ד נדחה ודיחוי מעיקרא הוי דיחוי, ובפרש"י כתב דהוי קדו"ד דלא חלה עליו קדושת מזבח לעולם, אכן בשטמ"ק כתב בשם הרא"ש דקדוש קדוה"ג ורק דאינו נפדה, ובס' ח' מרן רי"ז הלוי במכתבים כתב דלשיטת הרא"ש ליכא דין דיחוי בקדו"ד לחוד דרק בקדוה"ג איכא דין דיחוי עיי"ש, אכן ש"י רש"י מבוארת דגם בקדו"ד לחוד איכא דין דיחוי, וע"כ רש"י לשיטתו פי' דכל הנדון בהסוגיא הוא לגבי חלות קדוה"ג אבל הא מיהא דאינו קרב כיון דהאם דחוי מהקרבה חל דין דיחוי גם בהולד.

והנה בד' רש"י ישל"ע דהא לקמן דף ט"ו ע"ב פליגי בזה בולד בע"מ דקדם הקדשן את מומן אם קרב או דינו דירעה ולמ"ד דקרב הרי ס"ל דהדחוי של האם לא חל בהולד וא"כ גם בקדם מומו להקדשו

מהיכ"ת דנימא דהולד יהא דחוי להקרבה.

ויש ליישב עפ"י דמבואר בתמורה דף י"ז דכל הך פלוגתא דולד בע"מ אי רועה אי קרב הוא רק אליבא דר"א דס"ל דמפריש נקבה לעולה וילדה זכר יקרב, אבל לרבנן פשיטא דהולד דחוי וכדין מפריש נקבה לעולה וילדה זכר, וע"כ פי' רש"י דסוגיא דהכא אתי כרבנן וממילא דלכו"ע אין הולד נדחה וכל הנדון הוא רק לענין זה אי חל ביה קדוה"ג.

ב

והנה בהמשך הסוגיא איתא אהא דתנן דהיכא דקדם מומן להקדישן אינו עושה תמורה מאי טעמא דאמר קרא לא יחליפנו ולא ימיר וכו' אלא טוב מעיקרו עושה תמורה רק מעיקרו אינו עושה תמורה, ובשטמ"ק הקשה דמאי בעי מ"ט הא פשוט הוא דאינו עושה תמורה דהא קדו"ד בעלמא הוא, ות' דכיון דהקדיש דמיו למזבח שפיר הוי קדוה"ג לעשות תמורה כמו בע"מ שעושים תמורה ומשו"ה בעי מ"ט, וצ"ב מש"כ השיטה דהוי קדוה"ג לעשות תמורה.

ויש לבאר בזה דב' גווני קדו"ד נינהו חדא דין קדו"ד של עצים ואבנים אי"ז קדושה בגופו והוא דין ממון לחוד, ושנית דין קדו"ד היכא דיש במינו קרבן דהוא חלות דין בגופו דנתקדש ורק דאינו קדוה"ג גמורה ואית ליה פדיון אבל הא מיהא הוי חלות קדושה בגופו, ויש ללמוד כן מד' הרמב"ם דבפ"א מהל' איסור"מ ה"א כתב גבי הקדיש בע"מ שלא חלה קדושה גמורה על גופה אלא על דמיה מפני שהיתה בע"מ קבוע, ובפ"ג מהל' איסור"מ ה"י במקדיש טומטום ואנדרוגינוס כתב ה"ז כמקדיש עצים ואבנים לפי שאין קדושה חלה על גופן והרי הן חולין לכל דבר, והיינו דדינם חלוק דבע"מ הוי חלות קדושה בגופן ורק דאינו קדוה"ג גמורה משא"כ בדבר שאין במינו קרבן הוי רק דין דמים בעלמא ואי"ז חלות קדושה בגופו כלל.

והנה ברמב"ם בפ"ג מאיסור"מ כתב גבי מקדיש טומטום ואנדרוגינוס שבע"מ יש במינו קרבן, ובכס"מ כתב דכוונת הר"מ דמקדיש טומטום ואנדרוגינוס אינו חייב מלקות ואתא למיהב טעמא אמאי אינו חייב מלקות כמו מקדיש בע"מ וקאמר דשאני התם שיש במינו קרבן עכ"ד, והוא מבואר לפי"מ שכתבנו דדוקא במקדיש בע"מ יש בו מלקות דכיון דיש במינו קרבן נחשב חלות קדושה בגופו והו"ל כמקדישו למזבח, משא"כ במידי שאין במינו קרבן הוי דמים בעלמא וע"ז ליכא איסורא דמקדיש בע"מ.

ואשר לפי"ז מבוארים היטב ד' השיטה בסוגיין דמהא דחזינן דמקדיש בע"מ עובר משום כל תקדישו הרי חזינן דאי"ז דין דמים בעלמא אלא דחל ביה קדושת קרבן ורק דאי"ז קרבן גמור, אבל הא מיהא נחשב הקדש קרבן לענין איסורא דכל תקדישו, ממילא נחשב קרבן לגבי איסורא דכל תקריבו, וגם מבואר הא דכתב דבעינן קרא למעוטי מדין תמורה דס"ד דכיון דהוא חלות קדושה בגופו ורק דאינו קדוה"ג גמורה דינו כקדוה"ג דעושה תמורה וע"כ בעינן למעוטי מתמורה דרע מעיקרו אינו עושה תמורה.

ביסוד איסורא דגזירה ועבודה ואיסור קדש בפסוה"מ לאחר פדיון

דף ט"ו ע"ב איכא דאמרי תזבח ואכלת אין לך כן בהן היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך אבל פודין את הקדשים להאכיל לכלבים, והנה בס' ח' מרן רי"ז הלוי ב"כורות כתב דיסוד דינא דאין לך בהן היתר אלא מזביחה ואילך נאמר דפסוה"מ זביחתן מתרת לאיסור קודש שלהן, והביא ע"ז מד' הרמב"ם בפ"א מהל' מעילה שכתב שהרי היא באיסורה עד שתשחט, הרי דאיסור קודש שלה בשחיטה

בהעובר, והיינו דהקשה דמ"ט לא פריך הכא לעיל גבי ולד פסוה"מ דתתיאכל במומן לבעלים, אכן צ"ב לשיטת רש"י מ"ש ולד פסוה"מ לאחר פדיון דמדינא נאכלת והא דאינה נאכלת הוא מטעם גזירה ותמורת פסוה"מ לאחר פדיון מדינא אינה נאכלת, והא כיון דנעשה התמורה מכח פסוה"מ לאחר פדיון מ"ט לא תאכל כהקרבן עצמו שהמיר מכחו, הא איכא ביה דין קודש של פסוה"מ לאחר פדיון שדינה ליאכל לבעלים וצ"ת.

ונראה פשוט בזה דהנה בתוס' בד"ה ותמורה הקשו מ"ש תמורת פסוה"מ לאחר פדיון דחל תורת תמורה ודינה שמתה וולד פסוה"מ דאיעברו ונולדו לאחר פדיון לא קדשי כלל עיי"ש מה שתי, ובביאור דבריהם כ' בחי' הגרי"ז צ"ל עמ"ס בכורות [ונדפס כן בחי' הגר"ח על הש"ס] דחלוק הוא ולדות מתמורה, דולד כל עיקר קדושתו הוא מכח אמו וע"כ דקדושת האם הוא רק לענין איסור גיזה ועבודה לא חל הך קדושה בהולד, משא"כ תמורה חלות קדושתו אינו מכח הקרבן אלא דמעשה התמורה הוא כמו מעשה הקדש ורק דבעינן התפסה בקרבן, וע"כ גם במתפס בפסוה"מ לאחר פדיון כיון דאיכא בה קדוה"ג ליאסר בגיזה ועבודה שייך בה תורת התפסה עכ"ד.

ולפי"ז יש לבאר היטב הא דלשיטת רש"י חלוק ולד פסוה"מ לאחר פדיון מתמורת פסוה"מ, דולד פסוה"מ כיון דמעשה הפדיון חל גם בהעובר לשיטת רש"י ע"כ שפיר מותר הולד מדינא כיון דאיהו גופיה אית ליה דין קודש של פסוה"מ לאחר פדיון, והא דאינה נאכלת הוא רק מטעם גזירה, משא"כ תמורת פסוה"מ דאית ליה דין קדש קודם פדיון דהא הוי מעשה הקדש בפנ"ע מכח מעשה התמורה, ורק דהוי קדושה דחוויה מהקדושה בזה הוי דינא דאסורה מדינא כיון דאלימא קדושת' מכח מעשה התמורה בהקרבן עצמו, ורק דלא אלים למיתפס פדיונ' כיון דקדושה דחוויה הוי ומשו"ה דינה שתמות.

בענין נדמה לגבי חוב בכורה ולגבי קרבנות

דף י"ז ע"א אר"י מודה ר"מ בשעיר ר"ח דבעינן בן שעירה מ"ט אמר קרא אחד המיוחד ובא מששת ימי בראשית, ובפרש"י כתב מודה ר"מ אע"ג דלענין בכורה סבר חזרה שיות למקומה הכא בעינן שיהא ממשפחת עזים מששת ימי בראשית, ומבואר דר' יוחנן קאי על עז בן רחל בן עז דלגבי בכור אמרינן חזרה למקומה ומ"מ פסול לשעיר ר"ח, ובגמ' מקשי והא מהכא נפקא מהתם נפקי שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה צריכא דאי מהתם הו"א הנ"מ היכא דלא נחית לדרא עיי"ש.

והנה קו' הגמ' צ"ב ופירוש דהרי לענין בכור נמי נתמעט נדמה מקרא דאך בכור שור עד שיהא שור ובכורו שור ומ"מ היכא דהוי רחל בת עז בת רחל אמרינן דחזרה שיות למקומה ול"ה נדמה וא"כ מהיכ"ת שיתמעט מקרא דשור או כשב פרט לנדמה

ואשר נראה בזה דחלוק הוא דין נדמה לגבי פטור מבכורה מדין נדמה לגבי קרבנות דיסוד דינא דנדמה פטור מבכורה הוא משום דכיון דדומה למין אחר הוי חסרון בעיקר השם חמור, דאע"ג דבמינו הוי חמור אבל כיון דדומה לסוס הוי חסרון בשם חמור לגבי חיובא דפטור חמור, וחסר ביה שם שה לגבי חיוב בכורה, משא"כ בקדשים יסוד דין נדמה הוא מחמת לתא דשינוי דכיון דנשתנה מאמו מיפסל משום נדמה.

ויש לבאר דזה נמי יסוד דינא דלענין בכורה סגי בזה דמקצת סימנים דומים לאמו ולגבי קרבנות מיפסל נדמה גם היכא דמקצת סימנים דומים לאמו [וכמש"כ התוס' בב"ק דף ע"ח דעיקר מיעוטא דנדמה בקדשים הוא בגוונא דדומה במקצת סימנים לאמו] ומשום דלענין

תלי והשחיטה הוא שמתיר האיסור קודש, ולפי"ד מרן צ"ל ביאר מו"ר הגרא"י הלוי שליט"א הא דכתבו התוס' בדף ל"ב ע"ב ובשאר דוכתי דגם למ"ד דאין פודין את הקדשים להאכיל לכלבים מ"מ אחר שנשחט והותר לישראל שרי להאכילו לכלבים, ולפי"ד מרן הגרי"ז צ"ל מבואר היטב דהוא משום דהשחיטה מתיר את האיסור קדש ופקע איסורא דואכלת ולא לכלבין.

ונראה דיסוד ד' מרן הגרי"ז צ"ל מפורשים נמי בתוס' בדף כ"ה שכתבו דלאחר שחיטה מותר לגזוז ולעבוד הרי להדיא דהשחיטה מתרת את האיסור קדש ופקע ע"י השחיטה איסורא דגיזה ועבודה. אמנם עיקר ד' מרן הגרי"ז דהוא דין מסוים דשחיטה מתרת את האיסור קדש צ"ב דהרי הך מילתא דאין לך בהן היתר אלא מזביחה ואילך מבואר כן בגמ' למ"ד פודין את הקדשים להאכיל לכלבים, והרי במתה ליכא היתר שחיטה כלל והיאך שרי להאכיל לכלבים כיון דאיכא ביה איסור קדש וצ"ת.

ונראה דהנה בקדשים הרי איכא ב' מילי חדא איסור גיזה ועבודה שנאמר בקרא דלא תגזז ולא תעבוד, ושנית איכא איסור הנאה שנאמר בפרשת מעילה, וגם בקדשים שמתו דליכא בהו מעילה אמר הגר"ח צ"ל דאיסור קודש שלהם הוא מה"ת, ויעו' לעיל בדף י"ד ע"א דקדשי בה"ב אסורים בגיזה ועבודה מדרבנן ומ"מ איסור מעילה דידהו הוא מה"ת, הרי דב' דברים נפרדים נינהו איסור גיזה ועבודה ואיסור קדש, ולפי"ז י"ל דבזה הוא דנחלקו הנך מ"ד דלמ"ד פודין את הקדשים להאכיל לכלבים ס"ל דבדין פדיון נאמר הפקעה מאיסור הנאה של קדשים, אבל הא מיהא לענין איסור גיזה ועבודה באיסורא קיימא וכדתנן במתני' דאינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד, ומבואר בהברייתא בדף ט"ו ע"ב דהעובד והגוזז בהן סופג את הארבעים וע"כ דנשאר ביה עיקר איסורא דגיזה ועבודה דנאמר בקרבנות, וע"כ הוי דינא דפודין את הקדשים להאכיל לכלבים דאיסור הנאה פקע בשעת פדיון, אבל הא מיהא איסורא דגיזה ועבודה בשחיטה תלי, ולמ"ד דאין פודין את הקדשים להאכיל לכלבים ס"ל דפסוה"מ קיימא באיסור קודש דידהו לכל מילי גם לענין איסורא"נ ורק ע"י השחיטה הוא דנפקע איסור קודש, והרמב"ם פסק דאין פודין את הקדשים להאכיל לכלבים והיינו מש"כ דהרי באיסורה עד שתשחט ונכלל בזה נמי איסור קדש וא"ש.

בענין תמורות וולדות פסוה"מ לאחר פדיון

דף ט"ז ע"א אמר ר"נ אמר רבה בר אבוא ותמורתו לאחר פדיונו מתה מ"ט היכי ליעבד ליקרביה מכח קדושה דחוויה קאתיא, ליפרקה לא אלימא למיתפס פדיונה הילכך מתה, מתקייף לה רב עמרם ותתאכיל במומה לבעלים וכי מה בין זו לתמורת בכור ומעשר וכו', אמר ליה אביי זה שם אמו עליו וזה שם אמו עליו זה שם אמו עליו תמורת בכור ומעשר מיקריא מה בכור ומעשר במומן מיתאכלן לבעלים אף תמורתן מיתאכלא, וזה שם אמו עליו תמורת קדשים מיקריא מה קדשים לא מיתאכלא אלא בפדיון אף תמורתן לא מיתכלי אלא בפדיון והא לא אלימא למיתפס פדיונה, ובשטמ"ק אות ב' הקשו מ"ט לא פריך הכא לעיל גבי ולד פסוה"מ שנולד לאחר פדיון דתאכל במומה לבעלים עיי"ש.

ונראה דלשיטת רש"י יש ליישב בפשיטות דהרי כתב בהסוגיא דלעיל דבולד פסוה"מ מדינא באמת נאכלת והא דאינה נאכלת הוא מטעם גזירה דשמא יגדל עדרים עדרים, אבל תמורת פסוה"מ לאחר פדיון מדינא אינה נאכלת והיינו דפריך ותיאכל במומן לבעלים, אכן בד' השיטה נראה דאזיל בשיטת התוס' בתמורה שביארנו לעיל דגם ולד פסוה"מ לאחר פדיון מדינא אינה נאכלת דלא חל פדיון

בענין יוצא דופן לחיוב בכורה

דף י"ט ע"א ורישא ה"ק אי זכר יכול אפי' יוצא דופן ת"ל פטר רחם, והנה בספרי בפ' ראה איתא כל הבכור אשר יולד פרט ליוצא דופן, וישל"ע ל"ל קרא למעוטי יוצא דופן תיפו"ל מקרא דפטר רחם, ועוד צ"ע בהא דס"ל לר"ט במתני' דיוצא דופן והבא אחריו בכור דמספק"ל אי בכור לדבר אחד הוא בכור וצ"ב הא כ"ז אי דיינינן מחמת שם בכור שפיר הוא יוצא דופן נמי בכור אכן תיפו"ל דהא כתיב כי יולד פרט ליוצא דופן, [וכדמעטנין נמי בדף נ"ז יוצא דופן מקרא דכי יולד פרט ליוצא דופן, וכן בקדשים נתמעט יוצא דופן מקרא דכי יולד] אכן בזה י"ל דר"ט ס"ל כשיטת ר"ש בנדה דף מ' דס"ל דרך דופן נמי חשיב לידה ולא ממעט לי' מקרא דכי יולד, [ואע"ג דלר"ש גופי' מבואר שם דמודה ר"ש לענין קדשים דאינו קדוש מ"מ יעוי' לקמן דף נ"ז דראב"י ס"ל דיוצא דופן לא נתמעט גם לגבי קדשים וי"ל דר"ט סבר כוותי'] אכן לרבנן צ"ב ל"ל תרי מיעוטי.

ונראה די"ל דתרי דיני איתנייהו בבכור חדא דהוא דין בעיקר חלות שם בכור דבעינן שיהא פטר רחם, ושנית איכא עוד דינא דיוולד דרך רחם ולא דרך דופן, ונפק"מ בזה דהנה בחולין דף ע' איתא דהיכא דיצא שליש קמא דרך דופן וב' שליש דרך רחם תלי בהמחלוקת אי בכור למפרע הווא קדוש או מכאן ולהבא הוא קדוש דלמ"ד מכאן ולהבא קדוש דינו דקדוש כיון שיצא רובו דרך רחם, אכן למ"ד למפרע קדוש כיון דשליש קמא נפיק דרך דופן אינו קדוש, ומבואר דבדין פטר רחם בעינן שיצא רובו דרך רחם, ושמעתי ממו"ר הגרא"י הלוי שליט"א בשם הגרי"ד זצ"ל דכ"ז לגבי דין בכור דתלי בשם פטר רחם הוא דתלי בהא דנפיק כולו דרך רחם, וע"כ בעינן להשליש בתרא לאשוויי ביה שם פטר רחם אבל לגבי דין יוצא דופן דמיפסל בקדשים תלי הכל בשעת יציאת הרוב, דאי בשעת יציאת הרוב דחל ביה אז שם יולד הוא דרך רחם דינו דקדוש בבכורה עכ"ד.

ואשר לפי"ז הרי שפיר נפק"מ בהנך תרי דיני דאי מקרא דכל הבכור אשר יולד דמעטנין מינה יוצא דופן ה' זאת דין דתלי' בשעת יציאת הרוב דבעינן דחלות הלידה יהא דרך רחם, וע"ז ילפינן מקרא דפטר רחם דאיכא דין בפנ"ע בחלות שם בכור שיהא פטר רחם, ואי משום דינא דפטר רחם לחוד ה' מועיל היכא דיצא שליש דרך רחם ושליש דרך דופן ושליש בתרא דרך רחם, דכיון דנפיק רוב דרך רחם שם פטר רחם עלה, והיינו דיליף מקרא דכי יולד דבעינן נמי דהלידה תהא דרך רחם ואי בשעת יציאת רובו ה' דרך דופן אינו מתקדש בבכורה וא"ש.

פרק הלוקח בהמה

בענין רובא דאיתא קמן

דף י"ט ע"ב גמ' מיכאן ואילך אמאי ספק הלך אחר רוב בהמות וכו' לימצא רבי ישמעאל כר"מ ס"ל, ומשני אפילו תימא רבנן כי אזלי רבנן בתר רובא ברובא דאיתיה קמן כגון תשע חנויות וסנהדרין אבל רובא דליתיה קמן לא אזלי רבנן בתר רובא, ובתוס' הקשו דאי ברובא דאיתיה קמן מי פליג ר"מ והא אחרי רבים להטות כתיב. וצ"ע דהא כתבו התוס' לקמן בדף כ' בד"ה ואבע"א דהא דחייש ר"מ למעוטי מה"ת הוא רק במקום דאיכא חזקה שמסייעת להמיעוט, אבל היכא דליכא חזקה בהדי' מיעוטא מודי ר"מ דאזלינן בתר רוב, וא"כ הא שפיר אית ליה לר"מ רובא דאיתא קמן היכא דליכא חזקה שמסייעת להמיעוט, ומאי הוקשה להתוס' מקרא דאחרי רבים להטות ומדינא דט' חנויות.

בכור יסוד פטורא דנדמה הוא משום דדומה למין אחר חשיב כמין אחר ע"כ במקצת סימנים דומים לאמו סגי לחייבו, משא"כ לגבי קדשים יסוד פסול נדמה הוא מחמת לתא דשינוי דנשתנה מאמו וע"כ גם במקצת סימנים דומים לאמו מיפסל מחמת זה שנשתנה, ולפי"ז יש לבאר היטב קול' הגמ' דאה"נ לענין בכורה אהני הא דחזרה שיות למקומה דאית ביה תורת שה לגבי חיוב בכורה אבל לגבי קדשים דפסולי' הוא משום שינוי כיון דסו"ס נשתנה מאמו אית ביה פסול נדמה.

בענין שנים שהפקידו אצל רועה

דף י"ח ע"ב משל דר"ט למה הדבר דומה לשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק, ובתוס' הקשו מ"ש מגזל מאחד מחמשה בנ"א דמבואר בגמ' דיהא מונח, ות' דשאני התם דרמי' עליו חיוב השבה אבל הך דינא דשנים שהפקידו אצל רועה מוקמינן לה בהסוגיא דב"מ דאירי דהפקידו אצלו שלא מדעתו ואינו מוטל עליו לשמור וע"כ מניח ביניהם ומסתלק ויחלקו ביניהם, ומבואר מד' התוס' דשנים שהפקידו אצל רועה אירי בגוונא דאינו שומר כלל, אכן התוס' בב"מ דף ל"ז ע"ב כתבו דהא דמוקמינן לה בהפקידו אצלו שלא מדעתו לאו דווקא שלא מדעתו, אלא כלומר שלא בראיתו של רועה דהשתא ל"ה ליה למידק, ומבואר בדבריהם דלעולם הוי שומר אלא דכיון דל"ה למידק ע"כ אינו מחויב לשלם לכ"א ודינו כהפקידו אצלו בכרך אחד דל"ה לי' למידק, אלא דצע"ט דהא להדיא מבואר שם בהסוגיא בדף ל"ז דבשנים שהפקידו אצל אחד בכרך אחד הוי דינא דיהא מונח, וליכא בזה דינא דיחלוקו כיון דאין החלוקה יכולה להיות אמת כדמבואר בב"מ בדף ג', וא"כ ה"נ דכוותה כיון שהוא שומר ואין החלוקה יכולה להיות אמת מ"ט מניח ביניהם ומסתלק וצ"ע.

ואשר נראה בזה דהנה בב"מ דף ב' מקשינן אהא דתנן שנים אוחזין בטלית יחלוקו בשבועה מ"ש מדין ממון המוטל בספק דס"ל לסומכוס דיחלוקו בלא שבועה, ומשני דשאני בההיא דסומכוס דאיכא דררא דממונא משא"כ בההיא דטלית ליכא דררא דממונא, ומקשינן דהא אדרבה כיון דאיכא למימר דתרווייהו הוא הו"ל למימר טפי יחלוקו בלא שבועה, ומשני שבועה זו מדרבנן היא, ויעוי' בתוס' שם דגם אליבא דאמת סברא דדררא דממונא אהני שיהא דין חלוקה, וע"כ בההוא ארבא ל"א יחלוקו כיון דליכא דררא דממונא כדאיתא בב"ב דף ל"ה, והמבואר דדין יחלוקו משכח"ל בב' גוונא הא' היכא דאיכא דררא דממונא דהוי החלוקה מדין ספק דאיכא דינא דממון המוטל בספק חולקין, ושנית היכא דמוחזקין והחלוקה יכולה להיות אמת הוי דינא דחולקין מחמת תפיסתם.

ואשר לפי"ז הרי יש ליישב היטב דהרי בההיא דמנה שלישי אי"ז ספק של דררא דממונא דהרי כל הספק הוא מכח טענותיהם ונמצא דליכא בזה דין חלוקה מדין ממון המוטל בספק חולקין, ורק דמקשינן שיהא בזה חלוקה מדינא דשנים אוחזין [דתרווייהו חשיבי מוחזקים כמש"כ התוס' בב"מ דף ב'] וע"ז משני דכיון דאין החלוקה יכולה להיות אמת ליכא בזה חלוקה מדין שנים אוחזין, ומשו"ה הוי דינא דיהא מונח עד שיבא אליהו, משא"כ בשנים שהפקידו אצל אחד ומת אחד מהם הא הוי ספק של דררא דממונא דהוי ספק איזה מהם מת גם בלא טענותיהם, [וכדמבואר כן להדיא בב"מ דף צ"ח דנחשב זאת ספק של דררא דממונא] ע"כ איכא בזה דין יחלוקו מדינא דממון המוטל בספק חולקין ורבנן נמי מודי לזה כיון דליכא הכא חזקת מ"ק, ושפיר הוי דינא דמניח ביניהם ומסתלק וחולקין ביניהם וא"ש.

בדין ביטול ברוב במצה ובציצית

דף כ"ב ע"א אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה הלוקח ציר מע"ה משיקו במים וטהור ממ"נ אי מיא רובא נינהו כיון דעביד להו השקה טהרי להו ואי רובא ציר נינהו ציר לאו בר קבולי טומאה הוא מאי איכא משום הנך מיעוטא דמיא הנך בטלו להו ברובא אר"י לא שנו אלא לטבול בהן פיתו אבל לקדירה לא מצא את מין את מינו ונעור וברש"י כתב שהמים שבקדירה מצטרפין יחד ורבין על הציר ומטמאין אותו ובתוס' כתבו ולא דק דציר לאו בר קבולי טומאה הוא.

אכן בד' רש"י מבואר דע"ז גופא מהני דין ביטול ברוב שיהא הציר בר קבולי טומאה, והנה בס' עונג יו"ט סימן ד' כתב לדון בחוטין שלא נטוו לשם ציצית שנתערבו בחוטין שנטוו לשם ציצית אם מותר להטילם בבגד של ד' כנפות או לא, וכמו"כ כתב לדון במצה שלא נאפית לשמה שנתערבה במצה ברוב מצות שנאפו לשמה אם איכא בזה דין ביטול או דדין ביטול נאמר רק להפקיע האיסור והפסול אבל אין להבטל מעלת המבטל, ועיי"ש שהביא מד' רש"י במנחות דף כ"ג גבי מנחה שנתערבה בשיריים דלא מיפסלא משום ריבה סולתה כיון דהוי כמאן דליתא וכתב לבאר דע"ז ביטול ברוב לא נעשה השיריים חלק מהמנחה דביטול אינו מועיל לאשוויי על הבטל מעלת הרוב, ובסו"ד כתב דזה תלוי בפלוגתא רש"י ותוס' בסוגיאן אם ע"ז הביטול איכא להציר מעלת המבטל ויכול לקב"ט או לא ומד' רש"י מבואר דע"ז ביטול ברוב חל בהציר דין קב"ט הרי דהבטל מקבל מעלת המבטל עיי"ש אלא דלפי"ז ד' רש"י סתרי אהדדי וצ"ע.

ונראה ד"ל בד' רש"י עפי"מ שכתבו האחרונים לחלק בין דין ביטול של מין במינו לדין ביטול של מין בשא"מ דמין בשא"מ הוא ביטול בהחפצא משא"כ מין במינו הוא דין ביטול של איסור בהיתר, ולפי"ז ניחא דגם לשיטת רש"י דע"ז דין ביטול ברוב איכא להבטל מעלת המבטל כ"ז בדין ביטול דציר במים דהוא דין ביטול של מין בשא"מ דהוא דין ביטול על גוף החפצא ונעשה עי"ז הציר כמים, משא"כ בדין ביטול של ציצית שלא נטוו לשמה ודין ביטול של מצות דהוא דין ביטול של איסור בהיתר בזה י"ל דלכו"ע ע"ז ביטול ליכא להבטל מעלת המבטל וא"ש.

בענין ביטול ברוב לגבי מגע ומשא

דף כ"ג ע"א גמ' והאר"ח נבילה בטילה בשחוטה וכו' נהי דבמגע לא מטמא לטמא במשא ובתוס' ד"ה נבילה וכו' כתבו ז"ל ותימה אי דנגע בכל הזיתים אמאי טהור דאפי' נגע בכולו משמע דטהור דומיא דמשא וכו', ועוד יש לפרש כשנימוח הכל ביחד נבילה ושחוטה והוי כמו מרודד וכו', וד' התוס' צ"ב דהרי עיקר קושייתם ה' דמ"ט נגע בב"א טהור ומאי ניחא להו בזה דאיירי בנימוח הא סו"ס כיון דכולהו חשיב חיבור הרי נחשב דנגע בכולו ומ"ש בזה דין ביטול.

ונראה בזה דהתוס' מחלקין בין ביטול של יבש ביבש לדין ביטול של לח בלח, דביבש כיון דכל חתיכה הוא בפנ"ע יסוד דין ביטול הוא מדין הלך אחר הרוב, משא"כ בלח הוא דין דיינינן כולהו כחדא והמיעוט בטל בהחפצא להרוב, וע"כ בקושייתם דהו סברי דאיירי בחתיכות של יבש הוא דהוקשה להו דמ"ש דין ביטול היכא דנגע בכולהו ביחד, וע"ז תי' דאיירי בנימוח ואיירי בביטול של לח בלח ובזה שייך לומר דחל ביטול בהחפצא גם בנגע בכולהו בב"א, ובזה חזרו והקשו דהא סו"ס מ"ש מטומאת משא דליכא דין ביטול כיון דנושא כולם בב"א וע"ז תי' דיש לחלק דבמגע הוי נגיעה בכל מקצת בפנ"ע וע"כ חל דין ביטול בגוף החפצא, משא"כ במשא הוי חד מעשה משא על כל החתיכות, אכן צ"ב דהרי כיון שכתבו התוס' דאיירי במרודד דאית

אכן י"ל בביאור ד' התוס' דהרי בדינא דאחרי רבים להטות נכלל דאזלינן בתר רוב גם להוציא ממון הרי דרוב מהני נגד חזקה, וע"כ דברובא דאיתיה קמן מודי ר"מ דאזלינן בתר רוב גם נגד חזקה, והא דחייש ר"מ למעוטי הוא רק בדין רובא דליתא קמן, וכ"כ המרדכי בחולין דברובא דאיתיה קמן מודי ר"מ דלא חיישינן למעוטה.

אמנם ד"ז בפלוגתא תלי דהנה בסנהדרין דף ג' מבואר דאזלינן בתר רוב בדיינים בד"מ מק"ו מנפשות דאזלינן בתר רובא, והקשו התוס' דא"כ מה"ט נימא דניזל בכל דוכתא בד"מ בתר רוב מק"ו מד"נ, ואין לומר דד"נ גופייהו לא אזלינן בתר רוב ברובא דליתיה קמן אלא ברובא דאיתיה קמן, דהא בריש בסו"מ משמע דבכל דוכתא אזלינן בתר רוב בד"נ, ומבואר מד' התוס' דאפשר למילף דאזלינן בממון בתר רוב ברובא דאיתיה קמן מדיינים דאזלינן בתר רוב, אכן התוס' בב"ק דף כ"ז נמי הקשו כן דנילף דניזל בממון בתר רוב מנפשות דאזלינן בתר רוב בדיינים, ות' דשאני גבי דיינים דחשיב מיעוט כמי שאינו עיי"ש.

ולפי"ד התוס' בב"ק לכאורה ל"ק הא דהקשו התוס' בסוגיאן לר"מ היאך אפשר דחייש למיעוטא ברובא דאיתא קמן והכתיב אחרי רבים להטות, דלעולם י"ל דלא אזלינן בתר רוב נגד חזקה, ורוב דסנהדרין שאני דמיעוט דידהו כמי שאינו, אבל בעלמא חיישינן למיעוטא במקום חזקה, וצ"ל דהתוס' אזלי הכא כשיטתם בסנהדרין דרוב בדיינים הוא כדין רוב בכה"ת וילפינן מינה דרוב מהני בין בד"נ בין בד"מ להוציא ממון, והיינו מש"כ דמקרא דאחרי רבים להטות מוכרח דרובא דאיתיה קמן מועיל נמי נגד חזקה.

בדיני חזקה בספק בכור

דף כ' ע"ב גמ' רוב מעוברות יולדות ומיעוט מפילות וכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והווי להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן ובתוס' הקשו דהא במקום חזקה חושש רבסי יהושע למיעוט והכא האכיא חזקה דלא ילדה ות' דלא חשיב מיעוט דאיכא חזקה בהדה מה שהיא בחזקת שלא ילדה שאדרבה העמד ולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה.

והנה שיטת התוס' צל"ע דהרי בכל ספק בכור אמרינן דאסור בגיזה ועבודה כדאיתא בב"מ דף ו', וקשה מ"ט לא נימא דאוקי ליה בחזקת חולין שה' חולין במעי אמו ויהא מותר בגיזה ועבודה, והנה בספק מבכרת י"ל דנגד חזקת חולין דאיכא בהולד איכא חזקת הגוף בהאם שלא ילדה עדיין וע"כ הוי ספיקא.

אכן צל"ע דא"כ אדרבה נימא דהוי בכור ודאי דהרי חזה"ג אלימא משאר חזקות, וי"ל דכיון דרוב מתעברות ויולדות איכא ריעותא בחה"ג ואע"ג דל"א דילדה בתורת ודאי מ"מ הא מיהא הוי ריעותא בזה"ג והוי ספק. ועוד אפ"ל דאיירי בבכור שנתערב ומת אחד מהם דעל השני איכא דינא דהממע"ה ואסור בגיזה ועבודה, ובזה ליכא למימר דמוקמינן ליה להנשאר בספק חולין כיון דהוי ספק בתערובת וחד מינייהו הוי ודאי בכור.

אכן אכתי יש להקשות מהא דתנן בדף י"ז ע"ב ובדף י"ח ע"ב ילדה זכר ונקבה [ומספק"ל מי יצא קודם] אין כאן לכהן כלום, ופרש"י ומיהו ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכלנו דספק הוא [וכ"ה מדוקדק ממתני' דתני אין לכהן כלום], וקשה מ"ט לא נוקים הזכר בחזקת חולין ונימא מכח החזקה שאינו בכור דהא ליכא חזקה המנגדתו, דהרי ה' ודאי לידה של זכר ונקבה והספק מי יצא קודם ומ"ט הוי ספק בכור וצ"ע.

דבר שאינו מתכוין, וקשה מ"ש בזה דינא דדבר שאינו מתכוין כיון דמתכוין למעשה הגיזה, אכן להמבואר י"ל דהנה בשבת דף קל"ג מבואר גבי גבי מילה בבהרת דקרי לה דבר שאין מתכוין כיון שמתכוין לשם מילה, ובח' הרשב"א הקשה דמ"ט חשיב דבר שאין מתכוין הא מתכוין לקציצה אלא שאין מתכוין לטהר אלא למול והו"ל מלאכה שאצל"ג ולא דבר שאין מתכוין, ות' דהעיקר האיסור אינו מעשה הקציצה לחוד רק בזה שמטהרו ע"י הקציצה ולגבי הטהרה חשיב דבר שאין מתכוין.

ולפי"ז י"ל דרש"י נמי ס"ל דיסוד האיסור דגיזה הוא בזה דאיכא כחש הקדש וכדאיתא בהסוגיא דחולין, אלא דס"ל דגם בזה דעושה לתקן אכתי איכא כחש הקדש ואסור, אכן האמיהא חשיב דבר שאינו מתכוין דכיון דיסוד האיסור גיזה תלי' בזה דאיכא כחש הקדש, ואיהו אינו מתכוין להכחש רק למעשה הגיזה חשיב דבר שאינו מתכוין וא"ש. אכן בשיטת רש"י צ"ע דגם אי נחשב דבר שאין מתכוין מ"מ סו"ס הא הו"ל פס"ר דהא בודאי יהא כחש, אכן נראה ע"פ שיטת הערוך דפס"ר דלא ניחא ליה שרי וה"נ הכא דכוותה הו"ל פס"ר דלא ניחא ליה ושרי מדין דבר שאין מתכוין וא"ש.

פרק עד כמה

בענין נתינת בכור מחיים

דף כ"ו ע"ב ובשעת המקדש אם היה תמים אמר לו תן לי ואקריבנו מותר, והנה נחלקו הראשונים בדיון נתינת של בכור דד' הרמב"ן בהלכותיו דנתינתו הוא לאנשי משמר, והביא כן מהא דאיתא בירושלמי בפ"ד דחלה דהבכורות והבכורים לאנשי משמר, וכ"כ התוס' בחולין דף ק"ל ע"ב, אכן הרמב"ם בפ"א הל' בכורות ה"ו כתב דהבכור ניתן לכל כהן שירצה, וקשה ע"ד הרמב"ם מהירושלמי דמבואר דהבכור ניתן לאנשי משמר.

ובס' ח' מרן רי"ז הלוי הל' בכורות כתב ליישב דהנה כבר הקשו ע"ד הירושלמי דבכור ניתן לאנשי משמר מהא דתנן א"ל הכהן בתוך הזמן תנהו לי ה"ז לא יתנונו לו, הרי דניתן לכל כהן שירצה ולא לאנשי משמר, ועוד הקשה מהא דתנן בערכין דף כ"ח אומדין כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו או לבן אחותו, וכתב מרן הגרי"ז לבאר ד' הרמב"ם דב' דיני נתינה איתנייהו בבכור חדא דין נתינה מחיים, ושנית דין נתינה לאחר שחיטה מדין קדשי מקדש, ודינם חלוק דבדין נתינה מחיים דינו דניתן לכל כהן שירצה ורק אם לא נתנו מחיים הוא דדינו דמתחלק לאנשי משמר וע"ז קאי הירושלמי דמתחלק לאנשי משמר עיי"ש, אכן אכתי קשה לשיטת הרמב"ן והתוס' דבכל גוונא דינו דניתן רק לאנשי משמר מהא דמבואר במתני' הכא ובמס' בערכין דנותנו לכל כהן שירצה וצ"ע.

ונראה ד"ל דגם לשיטת הרמב"ן דס"ל דבכור ניתן מחיים לאנשי משמר כ"ז בבכור תם בזמן המקדש דדינו להקרבה בזה הוא דנאמר דינא דזכייתו גם מחיים הוא לאנשי משמר, אבל בכור בזה"ז דאינו עומד להקרבה ועיקר זכייתו הוא לאכלו כשהוא בע"מ בזה גם לשיטת הרמב"ן דינו דניתן לכל כהן שירצה וליכא ביה דין משמר כלל.

ויסוד הדברים דבעיקר דין נתינה של בכור מחיים חלוק הוא בכור בזה"ז מבכור בזמן המקדש יש ללמוד מהסוגיא בב"ק דף י"ב, דמבואר שם דלריה"ג קק"ל מחיים הוי ממון בעלים ומקשי מהא דבכור בזמן שבית המקדש קיים לא חשיב ממון גם לריה"ג, ומשני מתנו"כ קאמרת שאני מתנו"כ דכי קא זכו משולחן גבוה קא זכו, ובפרש"י כתב דבכור כ"ז שביהמ"ק קיים משולחן גבוה קא זכי ביה כהנים

ליה דין חיבור גם לגבי טומאת מגע א"כ כשנוגע במקצת נחשב מגע בכולו ומ"ש מגע ממשא בזה.

ונראה ד"ל בזה דהנה הרי קי"ל דחיבורי אדם אינו חיבור, וע"כ דהא דמבואר בהסוגיא בחולין דב' חצאי זיתי נבלה דמרודדין בקיסם אית להו דין חיבור היינו משום דהם מחוברים בתחלת ברייתן, וא"כ הרי הכא בשחוטה ונבלה שנתערבו ונימוחו יחד אע"ג דאית להו דין חיבור דמרודד מ"מ כ"ז לגבי הנבילה עצמה הוא דחשיב חיבור, אבל הנבילה והשחוטה ביחד לא חשיבי חיבור דהוי חיבורי אדם, וא"כ בזה דיינינן נגיעה בכל מקצת בפנ"ע ושפיר חל ביה דין ביטול לגבי כל נגיעה בפנ"ע ואינו מטמא אע"ג דנוגע בכולם בב"א, משא"כ במשא דהוי חד מעשה משא על כולם ביחד לא חל בהו תורת ביטול כלל וא"ש.

בענין איסור גיזה בקדשים

דף כ"ה ע"א וסבר ר' יוסי בן המשולם דבר שאין מתכוין אסור והתניא שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר ר' יוסי בן המשולם אומר גוזז במספרים ואינו חושש, ובפרש"י דנחשב אינו מתכוין דאינו מתכוין לשם גיזה אלא לתקן, ובתוס' הקשו דמ"ט נחשב זאת דבר שאין מתכוין והיינו דהרי הכא מתכוין למעשה הגיזה, ובתוס' כתבו דאע"ג דעושה במתכוין שרי כיון דהוא כדי להכשיר הפרה גבי בכור נמי הו"ל למישרי בכל ענין כיון דעושה לצורך תיקון שחיטה דאין זה חשיב גוזז, וצ"ב מ"ט לא נחשב גוזז כשעושה לצורך תיקון.

ונראה ד"ל בזה דהנה בתוס' בפסחים דף ס"ו כתבו בשם הירושלמי דעבודה שהוא לצורך הקרבן ליכא בזה איסור עבודה, וא"כ י"ל דה"נ באיסורא דגיזה דכוותה כל דהוא לצורך הקרבן ליכא בזה איסורא דגיזה.

אכן יש לדון בזה דהנה ביסוד הך מילתא דעבודה דהוא לצורך קרבן שרי יש לחקור אם הוא דין באיסור עבודה דכל האיסור הוא רק לצורך ולא לצורך הקרבן, או דהוא דין בעיקר שם עבודה דעבודה דהוא לצורך הקרבן לית ליה תורת עבודה כלל, ונראה דזה מבואר מהא דהביאו התוס' שם מהא דמדמי לה בירושלמי לפרה דהיכא דהעבודה הוא לצורכה לא מיפסלא עיי"ז, ומבואר דאי"ז דין מסוים באיסורא דעבודה בקדשים דא"כ מ"ש זאת לדין פסול עבודה בפרה, וע"כ דהוא דין בעיקר שם עבודה דכל דהוא לצורך הפרה אינו נחשב עבודה כלל.

וא"כ הרי כד דיינינן לגבי איסור גיזה אי שרי לצורך הקרבן לכאורה תליי בזה, דאי נימא דהוא דין באיסור עבודה דאם הוא לצורך הקרבן שרי י"ל דהה"נ באיסור גיזה דכוותה ליכא איסורא היכא דהוא לצורך הקרבן, אבל אם נימא דכל דהוא לצורכה לית ליה תורת עבודה א"כ לכאורה ל"ש בגיזה, דהא גם כשהגיזה לצורכה תורת גיזה עלה ומהיכ"ת להתיר גיזה לצורכה כיון דאית בה דין גיזה לכל הדינים וצ"ת.

ונראה ליישב עפ"י מ דאיתא בחולין דף קל"ה דאי ה' שייך להקדיש בהמה למזבח חוץ מגיזה וכחשא ל"ה בה איסורא דגיזה, והמבואר מזה דיסוד איסורא דגיזה מיתלא תלי בזה דע"י הגיזה איכא כחש הקדש, וכ"ה מבואר בהסוגיא בתמורה דף י"א ע"ב דאיתא שם בעא מיניה אביי מרבא הקדיש עורה מהו בעבודה ופרש"י בגיזה לא תיבעי לך דלא מכחיש ליה לעור אבל בעבודה מכחיש ליה לעור עכ"ל, הרי להדיא דאיסור גיזה מיתלא תלי בזה דאיכא כחש הקדש ומקורו טהור מהסוגיא דחולין הנ"ל דמבואר דאיסורא דגיזה תלי בזה דאיכא כחש הקדש, ואשר לפי"ז יש לבאר היטב הא דשרי גיזה לצורך הקדש דכיון דיסוד איסורא דגיזה נמי הוא מחמת פסידא דהקדש כל דהוא לצורך הקדש שרי.

ואם כנים הדברים יש לבאר נמי שיטת רש"י דאיתא עלה מטעם התירא

אפי' מחיים, ועיין בחי' מרן הגרי"ז זצ"ל שכתב דלפי שיטת רש"י עיקר דינא דמשולחן גבוה קא זכו נאמר על מחיים עצמו דזכייתו הוא משולחן גבוה ואינו חשוב ממונו.

ולשיטת רש"י הרי מתבאר מתוך הסוגיא בב"ק דבעיקר דין זכיה של בכור מחיים חלוק הוא בכור בזה"ז מבכור בזמן שביהמ"ק קיים, דבזמן שביהמ"ק קיים גם זכייטו מחיים הוא משולחן גבוה ובזמן שאין ביהמ"ק קיים ל"ה זכייטו משולחן גבוה ודין נתינתו הוא כדין בכור בע"מ, ואשר לפי"ז הרי ניחא היטב ד' הרמב"ן דמתני' דאיירי בבכור בזה"ז בזה דינו דניתן לכל כהן שירצה, ורק בבכור בזמן שביהמ"ק קיים הוא דדין נתינתו גם מחיים הוא לאנשי משמר, דעיקר דין זכייטו הוא משולחן גבוה, [והא דלא ניחא לי' להרמב"ן לפרש הא דתנן דבכור ניתן לכל כהן שירצה דקאי בזה"ז, הוא משום דלהך פי' דהא דתנן דבכור ניתן לכל כהן אתי למימר דניתן גם לכהן שאינו מהמשמר עיקר חידושו דמתני' הוא דא"צ ליתנו לאנשי משמר וע"כ דבזמן המקדש איירי].

ולפי"ז אפשר ד"ל לשיטת הרמב"ן דמתני' דערכין נמי איירי בבכור בזה"ז דדינו דניתן לכל כהן שירצה ושפיר אית ליה בזה זכות טוה"נ, אכן צ"ע דהא סתמא דמתני' דערכין דתנן הבכור בין תם בין בע"מ מחרימין אותו איירי בין בזה"ז בין בזמן שביהמ"ק קיים ומשמע דגם בזמן שביהמ"ק קיים אית ליה בזה זכות טוה"נ וצ"ע.

והנה לשיטת הרמב"ן צ"ל דהא דתנן בסיפא דמתני' ובשעת המקדש אם היה תמים ואמר לו תן לי ואקרבנו מותר איירי בגוונא דהכהן הוא מאנשי המשמר, והא דא"ל תן לי ואקרבנו היינו באותו משמר וזכייטו הוא כשאר כהנים שבהמשמר, ובמהרי"ט אלגזי הקשה על שיטת הרמב"ן דבכור ניתן רק לאנשי משמר מהא דתנן דאם א"ל הכהן תן לי ואקרבנו בתוך הזמן יכול ליתנו לו, ואי נימא דזכייטו הוא לאנשי משמר א"כ הא זכה בזה אותו משמר של זמן נתינת הבכור ואיך יכול ליטלו בתוך זמנו.

אכן לענ"ד יש לדון בזה טובא דהא גם אם נימא דדינו דניתן לאנשי משמר מ"מ הא ליכא זכיה למשמר מסוים, והרי גם לאח"ז יכול להמתין וליתנו למשמר אחר, וכ"כ בפשיטות בס' חי' רבנו חיים הלוי בפ"ו מהל' ערכין דבבכורים הניתנים לאנשי משמר בידו ליתנו לאיזה משמר שירצה וליכא משמר מסוים שצריך ליתן להם, וא"כ הה"נ נמי בבכור דכוותה גם אי דינו לינתן לאנשי משמר מ"מ אי"ז זכיה למשמר מסוים וא"כ הא שפיר מבואר דגם בתוך זמנו יכול ליתנו לכהן שיקריבנו.

בדין שירים נכרין בחלת חו"ל

דף כ"ז ואמר שמואל חלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש, והנה הרא"ש בפ"ק דביצה הביא שיטת רש"י דבחלת חו"ל משייר רק כדי חלה, והרא"ש הקשה ע"ז דהא בעינן שיריה נכרין וע"כ בעינן שישאיר עוד מקצת כדי שיהא שיריה נכרין, וצ"ב שיטת רש"י.

ונראה דהנה בעיקר דינא דתרומת חו"ל שמעתי ממור"ר הגרא"י הלוי בשם הגר"מ זצ"ל דליכא כלל חלות שם טבל בפירות חו"ל ואי"ז חיובא בהפירות כלל והוא רק חובת הפרשה לחוד דצריך להרים תרומה ואי"ז הפרשה על הפירות כלל, אכן הגרי"ד הלוי זצ"ל דקדק מד' רבנו הגר"ח בפ"א מהל' תרומות דגם בחו"ל איכא שם טבל על הפירות, ורק דאיסור אכילה של טבל ליכא.

וי"ל דבזה נחלקו רש"י ותוס' והרא"ש דרש"י ס"ל דבחו"ל ליכא דין טבל רק חובת הפרשה, וע"כ לא נאמר בזה דינא דשיריה נכרין, דדינא דשיריה נכרין הוא רק במקום דההפרשה הוא להתיר הפירות

ולהוציאן מידי טבלן הוא דבעינן שיהא שירים דהתרומה מתרת את השירים, אבל בפירות חו"ל דליכא דין טבל רק חובת הפרשה לחוד לא נאמר בזה דינא דשיריה נכרין, אכן תוס' והרא"ש ס"ל דגם פירות חו"ל הוי הפרשה על הפירות ורק דאיסור אכילה דטבל לית בהו, וע"כ בעינן שיהא שיריה נכרין דהתרומה הוא הפרשה על שאר הפירות ומשוי בהו תורת שירים.

אכן בד' תוס' והרא"ש צל"ע דאי בפירות חו"ל נמי יסוד דין ההפרשה הוא בגוף הפירות דבעו הפרשה להוציאן מידי טבלן, גם אי נימא דליכא איסור אכילה של טבל מ"מ סו"ס היאך אוכל והולך ואח"כ מפריש הא לכאורה על מה שכבר אכל לא שייך תורת הפרשה כלל, ומאי מהני הא דמשייר מקצת הא סו"ס על מה שכבר אכל לא חלה ההפרשה וצ"ב.

והנראה ד"ל בדעת תוס' והרא"ש דכיון דלא נאמר בפירות חו"ל איסור אכילת טבל ממילא לא בעינן התירא על כל מקצת ומקצת, ובעינן רק שיתקיים בהעיסה תורת הפרשה, ורק דס"ל דהחפצא של ההפרשה הוא על השירים, וכל דליכא שירים ליכא מעשה הפרשה כלל וממילא בעינן שישאיר מקצת כדי שיוכל להתקיים מעשה הפרשה, אבל כל דהשאיר מקצת וחייל מעשה הפרשה להוציא הנשאר מידי טבל ממילא נחשב דנתקיים בהעיסה דין הפרשת חלה וסגי בזה ולא בעינן שיחול ההפרשה להתיר כל מקצת ומקצת.

ולפי"ז יש לבאר ד' התוס' בסוגיין שכתבו דסגי בזה שמשאיר מקצת גם לקיים דין מוקף, והבאנו להקשות דמאי מהני הא דמשייר מקצת הא סו"ס ליכא דין מוקף לגבי שאר הפירות, אכן להמבואר י"ל דס"ל להתוס' דיסוד דין מוקף הוא נמי משום דההפרשה הוא על שאר הפירות להוציאן מידי טבלן, וע"כ בעלמא דאיכא בכל הפירות איסור טבל ובעינן הפרשה להוציא הפירות מידי טבלן להתירן באכילה ממילא דקיום דין מוקף הוא לגבי כל הפירות שחלה עליהן גוף ההפרשה, משא"כ בפירות חו"ל דעל הפירות שכבר אכל לא חלה גוף ההפרשה להוציאן מידי טבלן, וההפרשה להוציא הפירות מידי טבל הוא רק בהנך פירות שנשארו בזה סגי שיהא מוקף להפירות שמפריש עליהן, אבל על הפירות שכבר אכל דלא חיילא עליהו ההפרשה בזה ליכא חסרון של מוקף כלל דהא לא חיילא עליהו גוף ההפרשה, והיינו הא דס"ל להתוס' דכמו דלענין דינא דשיריה נכרין סגי בזה דמשאיר מקצת דמעשה ההפרשה הוא לתקן הנך פירות שנשארו אכן מהני זאת גם לענין דין מוקף.

בענין מצות נתינה בבכור בזה"ז

דף כ"ח ע"א בכור בזה"ז עד שלא נראה להראותו לחכם רשאי לקיימו שתים ושלש שנים, וברש"י כתב דהיינו שלא נפל בו מום, ובתוס' הקשו מאי רשאי לקיימו שתים ושלש שנים הא ע"כ יקיימו כיון דאין בו מום יעו"ש, ונראה ד"ל בד' רש"י דהנה מד' רש"י מבואר דהברייתא קאי בבכור בבית ישראל, דהרי פירש סיפא דברייתא דמפני השבת אבדה לבעלים נתנו ל"י הוא מפני פסידא דכהן, ולפי"ז רישא נמי איירי בבכור בבית ישראל, וצ"ע דאיך רשאי לקיימו ב' וג' שנים הא רמיא על הישראל מצות נתינה, והנה בתוס' בר"ה דף ז' נסתפקו בזה אי איכא דין שנה לגבי מצות נתינה לכהן, ובס' קהל"י במס' ר"ה כתב שם בד' רש"י דאיכא דין בל תאחר לגבי דין נתינה לכהן, וקשה דא"כ היאך רשאי לקיימו ב' וג' שנים הא מחויב ליתנו להכהן וצ"ע.

ונראה ד"ל בזה דאע"ג דשייכא קיום דין נתינה בבכור גם בעודו תם אבל הא מיהא חיובא דנתינה ליכא רק אי חזי הבכור לקיום מצותו, דיסוד דין נתינה הוא שיתקיים בו מצותו אבל בזה"ז דלא שייך קיום מצותו בהקרבה ליכא חיובא דנתינה, ומבואר היטב ג"כ הא דבכור

בזה"ז רשאי לקיימו ב' וג' שנים דכ"ז דלא נפל בו מום ליכא חובת נתינה, וי"ל דהא גופא אתי הברייא לאשמעין דבזה"ז ליכא חיוב ליתן הבכור תוך שנתו וא"ש ד' רש"י וכש"נ.

אכן יעוי' בשו"ע יו"ד סימן ש"ו ס"ד ז"ל אם הכהן מסרב מלקבלו מפני שיש בו טורח גדול בזה"ז להטפל בו עד שיפול בו מום אינו רשאי מפני שנראה כמבזה מתנו"כ, ואי נמא דליכא ביה מצות נתינה כ"ז שלא נפל בו מום מ"ט נחשב כמבזה מתנו"כ, ומבואר מזה דגם בזה"ז איכא מצות נתינה וכ"נ מד' הטור דגם בזה"ז איכא מצות נתינה בתם ודלא כמש"כ, ולפי"ד צ"ב הא דתנן רשאי לקיימו ב' וג' שנים ואפשר דאינהו מפרשי לה כשיטת התוס' דהברייא קאי אכהן ולא אישראל, והנה בפ"י הרגמ"ה כתב רשאי לקיימו ב' וג' שנים אם אין שם כהן והיינו דפ"י הברייא בגוונא דליכא כהן ולפי"ז ניחא בפשיטות, אכן צ"ב לפי"ד מה קמ"ל דאי ליכא כהן פשיטא דרשאי לקיימו, אכן י"ל דהרגמ"ה אזיל לשיטתו שכתב בדף כ"ז ע"ב דהך רשאי לקיימו היינו חייב לקיימו והיינו דאסור לשוחטו או להכניסו לכיפה וע"כ מקיימו, אכן מסתימת ד' רש"י נראה דאירי גם בגוונא דאיכא כהן ורשאי לקיימו הוא כפשוטו דליכא חובת נתינה וכמש"נ וצל"ע בזה.

בפטורא דמומחה לרבים בנו"נ ביד

דף כ"ח ע"ב א"ר אילעא אמר רב כגון שנשא ונתן ביד וכו' אמר רבינא כגון שהיה לו משכון ונטלו ממנו, ובס' קצוה"ח סימן כ"ה הקשה דהא המשכון אין קנוי לגמרי להמלוה ורק דאלים שיעבודיה לגבות ממנו וא"כ הרי הו"ל בכלל מזיק שיעבודו של חברו דל"ח מזיק, ואפ"ל לדין דמזיק שיעבודו של חברו חייב הוא רק לר"מ דדאין דד"ג אבל לרבנן פטור דא"ל מזיק ממש עיי"ש מש"כ בזה ליישב לשיטת הרי"ף.

והנראה ד"ל עוד בזה דהנה בב"ק דף ס"ב ממעטינן שטרות מחיוב כפל משום דאין גופן ממון, ובתוס' הקשו ל"ל קרא למעט כפל בשטרות הא אפ"י אבדו בידים לא משלם קרן למאן דלא דאין דד"ג, ות"י כיון דאי איתיה לשטר בעין חייב להחזיר ס"ד דכשמחזיר מחזיר הכפל עמו, ובביאור דברים כתב בחי' הגר"ח זצ"ל דהנה בשטר איכא ב' שווים חדא מחמת לתא דשווי השטר עצמו כמה שווה למכור, ושנית מחמת לתא דהחוב דע"י השטר יכול לגבות החוב וכששורף השטר הרי הפסיד לו תרתי חדא גוף השויות של השטר עצמו, שנית דא"י לגבות החוב, וע"כ חלוק בזה גולן ממזיק דבמזיק דהחוב הוא על הפסד הממון בזה הרי נמצא דאם הלוח ישלם לו החוב הרי לא הפסיד כלל בשריפת השטר וע"כ נחשב רק גרמי, אבל בגניבה דהחוב על הלקיחת ממון בזה כיון דהשטר עצמו אית ליה שויות נחשב גניבה ורק דנתמעט מחמת זה דאין גופו ממון, ואשר לפי"ז י"ל דבמשכון נמי הדין חלוק דהרי עצם הקנין משכון אית ליה שויות דיכול המוכר למכרו דאית ליה קנין לגוביינא, ושנית דע"י המשכון יכול לגבות החוב, וע"כ דינן חלוק דאיכא דאחד הזיק המשכון דדיינינן לחייב מדין מזיק בזה דינו דיהא נחשב רק גרמי כיון דמה דהלוח אינו משלם לו חוב נחשב גרמי, אבל בסוגיין דנו"נ ביד חיובו מחמת עצם הלקיחה וחיובו מדין גולן, וע"כ שפיר חייב ע"ז שגזל ממנו המשכון דהך קנין דשוה אצלו לגוביינא שוה ממון, ולפי"ז לרבנן ישלם לו רק כפי שויות המשכון ולא כפי שויות גוף החוב דלענין גוף החוב נחשב רק גרמי וא"ש.

בענין חיוב תשלומין בטעה בדבר משנה וטעה בשיקול הדעת

שם ותיפוק ליה דטעה בדבר משנה וטעה בדבר משנה חוזר, והנה ברמב"ם כתב בפ"ו הל' סנהדרין ה"א כל דיין שדן ד"מ וטעה אם טעה

בדברים בגלויים והידועים וכו' חוזר הדין וכו', ואם א"א להחזיר כגון שהלך זה שנטל הממון וכו' הרי זה פטור מלשלם אע"פ שגרם להזיק לא נתכוון להזיק, וברדב"ז כתב ז"ל דאע"ג דקיי"ל כר"מ דדאין דד"ג שאני הכא שלא נתכוון להזיק וצ"ב, ובבהגר"א כתב דקיי"ל דלא קנסו שוגג אטו מזיד וע"כ בשוגג פטור, והיינו דס"ל לרבנו הגר"א דגרמי קנסא הוא ואינו חייב מדינא ובשוגג לא קנסו, אכן הרמב"ן בקונטרס דד"ג כתב דלר"מ דגרמי חייב הוא מדינא ולא קנסא, וצ"ב דא"כ מ"ט מיפטר באין כוונתו להזיק, וממו"ר הגר"א הלוי שמעתי בשם מרן הגר"ז זצ"ל לבאר עפ"י מ"מ שכתב הרמב"ם בהל' נז"מ דמזיק ברשות פטור היכא שאין מתכוין להזיק וה"נ דכוותה כיון דהוא דיין נחשב מזיק ברשות וע"כ מיפטר מה"ט דאין כוונתו להזיק, אלא דהקשה ע"י מו"ר שליט"א דלפי"ז נמצא דגם אם נ"נ ביד נמי מיפטר כיון דלא נתכוין להזיק, וע"י בכס"מ שכתב בפשיטות דהיכא דנו"נ ביד חייב גם בטעה בדבר משנה, וביותר קשה דהא בה"ג כתב דדיין מומחה שלא נטל רשות מר"ג וטעה בשיקול הדעת מחויב לשלם בנו"נ ביד וצע"ט הא לא נתכוין להזיק וצ"ע.

ונראה ד"ל בביאור ד' הרמב"ם עפ"י מ"מ שכתבו האחרונים דבחיובא דאדם המזיק איכא תרתי חדא דמחויב על עצם מעשה המזיק, שנית איכא דינא דאדם שמירת גופו עליו ומחויב על היזק שנעשה מחמתו מחמת דינא דשמירת גופו עליו, וי"ל בד' הרמב"ם דאע"ג דגרמי חייב מדינא מ"מ הא מיהא א"י נחשב מעשה מזיק וחיובו רק מכח דינא דאדם שמירת גופו עליו, ולפי"ז יש לבאר הא דמיפטר בגרמי מזיק שלא בכונה דהא דמרבינן דאדם המזיק חייב באונס ובאין מתכוין כ"ז במזיק בידים, אבל היכא דאין מזיק בידים רק ע"י גרמא לא איתרביא לחיובא באין מתכוין וע"כ הוי דינא דמיפטר באינו מתכוין וא"ש.

בענין נטילת שכר על ראית בכור ושאר מצוות

דף כ"ח ע"ב הנוטל שכר להיות רואה את הבכורות אין שוחטין על פיו אא"כ היה מומחה כאילא ביבנה, ובפרש"י כתב דהא דאין שוחטין על פיו הוא משום דדילמא משום אגרא שרי ליה, אכן בהל' בכורות להרמב"ן כתב דטעמא דאין שוחטין על פיו הוא כאידך מתני' דהנוטל שכרו לדון דינו בטלים וה"נ הכא דכוותה, והא דכאילא ביבנה שרי משום דנחשב שכר בטלה עיי"ש וצ"ב יסוד פלוגתתם בזה.

ונראה ד"ל בד' רש"י עפ"י מ"מ דאיתא להלן דף כ"ט דאע"ג דאסור ליטול שכר על ההזאה והקידוש אבל על ההבאה והמילוי שרי ליטול שכר, ופרש"י דההבאה והמילוי הוי רק הכשר מצוה ולא גוף המצוה ושכר טירחי' קא שקיל ולא שכר מצוה, ולפי"ז י"ל דעצם ראית החכם אינו המצוה רק גוף ההוראה הוא דנחשב לימוד, ואשר לפי"ז מבוארים היטב ד' רש"י דס"ל דעל עצם הרא' שרי ליטול שכר ורק על ההוראה הוא דאסור, והיינו מש"כ רש"י דהא דאסור ליטול שכר לראות את הבכור הוא מחמת חשדא, אכן בד' הרמב"ן י"ל דראית המום עצמו הוא בכלל ההוראה ולא רק הכשר לחוד, ועל כן ס"ל דאסור ליטול שכר על ראית המום, ויש להביא רא' לזה מהא דאיתא בביצה דף כ"ז דאין רואין מומין ביו"ט משום דהוראת חכם חשיב כמתקן, אבל אם ראה החכם מערב יו"ט יכול להורות דינו של הבכור ביו"ט, וכתב שם הר"ן ז"ל דראיה לחודיה היא דחשיבא כמתקן ודן את הדין, אבל היתר חכם אחר שראוהו מעי"ט כיון דהתירו הוי מחמת ראיתו ורא' מאתמול הות אין כאן תיקון כלל עכ"ל, הרי להדיא דראית המום הוי בכלל גוף ההוראה והדין, וע"כ הוא דס"ל דאסור ליטול שכר על הרא' כיון דנחשב כנוטל שכר לדון.

בענין שכר בטלה על ת"ת

דף כ"ט ע"א מתני' ונותן לו שכרו כפועל בטל וברא"ש כתב דהה"נ ללמד תורה בשכר היכא דהוא שכר בטלה דמוכח שרי, והביא כן מד' הירושלמי בנדרים דאיתא וכן חמיי מתניין נסבין אגריהון א"ר יודן בר"י שכר בטילה הן נוטלין, והנה בנדרים דף ל"ג איתא המודר הנאה מחבירו מחזיר לו אבדתו מקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש, ובר"ן כתב מקום שנוטלין עליה שכר דהיינו אם היה מחזיר בטל מן הסלע דבכה"ג מחייב בעל אבדה ליתן לו שכר תפול הנאה להקדש דאל"כ נמצא דנהנה מהמדיר, והנה בדף ל"ו שם תנן ומלמדו מדרש הלכות ואגדות אבל לא ילמדנו מקרא ומבואר שם דאפי' במקום שנוטלין שכר על המקרא שרי למישקל ולא על המדרש כיון דבעינן ללמד תורה בחנם, וצל"ע הא גם במדרש משכח"ל שנוטלין שכר כגון בהיה בטל ממלאכה דשרי ליקח שכר בטלה, ומ"ש דבהשבת אבדה מחלק בין מקום שנוטלין עליה שכר למקום שאין נוטלין עליה שכר ובלימוד תנן סתמא דמלמדו מדרש דמשמע דהוא בכל גוונא וצ"ע.

בענין קבלת חברות למעשרות ולטהרות

דף ל' ע"ב ת"ר הבא לקבל דברי חברות חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, ופרש"י דברי חברות שלא יתן תרומה ומעשר לע"ה ושלא יעשה טהרות אצל ע"ה ושיאכל חולין בטהרה ושיעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח, ומבואר בד' רש"י דכדי להיות חבר דכדי להיות חבר בעינן שיהא מוחזק בין למעשר בין לטהרות, וממילא דבעינן קבלה בין למעשרות בין לטהרות, אכן בר"מ בפ"י מהל' מעשר ה"א כתב דהמקבל עליו להיות נאמן על המעשר צריך להיות מעשר את שהוא אוכל וכו', ובפ"י מהל' משכב ומושב כתב דין חבר לגבי טהרות וכו' דבעינן שיקבל עליו להיות זהיר בדיני טומאה, ומבואר דב' מילי נינהו דין חבר לענין טהרות ודין חבר לגבי מעשרות וכו"א כדינו, דלענין מעשר תלי בזה שמקבל עליו דיני מעשר ולגבי טהרות תלי בזה דמקבל ע"ע דיני טהרות, ויעוי' בתוספתא פ"ב דדמאי איתא המקבל עליו ארבעה דברים מקבלין אותו להיות חבר שלא למכור תרו"מ לע"ה ושלא יעשה טהרות אצל ע"ה ושיהא אוכל חולין בטהרה ולא הצריך שיקבל עליו גם דיני מעשרות, והנה בד' הרמב"ם יש לדקדק שהביא הך דינא דהבא לקבל עליו דברי חברות חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו רק בהל' משכב ומושב בדין חבר לענין טהרות ולא כתב זאת בהל' מעשר בדין חבר לענין מעשר וצ"ב. והנה שמעתי ממו"ר הגרא"י הלוי בשם הגר"ד זצ"ל דמד' הרמב"ם יש ללמוד דחלוקים הם ביסוד דינם דין חבר לענין מעשרות מדין חבר לענין טהרות, דבפ"י מהל' מו"מ בדין חבר לענין טהרות כתב דבעינן שיקבל דברי חברות בפני ג' חברים, אכן לענין מעשרות כתב הרמב"ם בפיה"מ בפ"ב ממס' דמאי מ"ב ז"ל מי שירצה להיות נאמן על המעשרות ושנאמין בו כשיאמר זה מעושר וזה אינו מעושר ולא יהיו פירותיו דמאי ירגיל עצמו במעשים אלו עד שיהיה נודע בהם ויצא לו שם ואז יהיה נאמן עכ"ל, ומבואר ברמב"ם דלגבי מעשר סגי בזה שמוחזק שמעשר ולא בעינן בזה דין קבלה, וברמב"ם בפ"י מהל' מעשר ה"א כתב המקבל עליו להיות נאמן על המעשרות ולא יהיו פירותיו דמאי צריך להיות מעשר את שהוא אוכל וכו' וצריך שיקבל דברים אלו ברבים וכשיבאו עדים נאמנין שיקבל דברים אלו ברבים ושהוא רגיל בהם תמיד ה"ז נאמן על פירותיו לומר מעושרין הן ולא כתב דבעינן קבלה בפני ג' חברים, ומשום דלענין מעשר יסוד דין קבלה הוא רק שיהא מוחזק למעשר וע"כ א"צ קבלה בפני ג' חברים עכ"ד.

ונראה להוסיף עוד בביאור הדברים דלענין מעשר יסוד דינא דדמאי הוא דע"ה חשוד על הדמאי וכמבואר ברמב"ם בפ"ט מהל' מעשר, ודין חברות הוא להפקיע מיניה דין חשוד ושיהא נאמן על המעשרות, אכן לגבי טהרות כתב הרמב"ם בפ"י מהל' מו"מ ז"ל ואינן נאמנין על הטהרות לפי שאין בקיאין בדקדוקי טהרות וטומאות הרי דלאו משום דהוא חשוד לשקר אלא משום דאינו בקי בטומאה וטהרה וע"כ בטהרות בעינן שיחול עליה חלות שם חבר כדי שיהא נאמן על הטהרות, ונאמר בזה דין קבלה לאשוויי חבר, משא"כ במעשר בעינן דין קבלה רק להפקיע מיניה דין חשוד על המעשר וע"כ לא נאמר בזה דין קבלה רק שיהא מוחזק לן שמעשר.

והנה ברמב"ם בפ"י מהל' מו"מ ה"ז כתב ע"ה שקיבל עליו דברי חברות והיו לו טהרות כשהיה ע"ה ואמר אני יודע בודאי שלא נטמאו בזמן שנתעסקו בהם אחרים הרי הן אסורות כמקודם, ואם הוא בעצמו נתעסק בהם הרי הן מותרות לו ואסורות לכל אדם, אכן לגבי מעשר לא כתב הך דינא דאם אמר שיעשר בעודו ע"ה אינו נאמן, ולפ"י"מ שכתבנו הרי מבואר היטב דלגבי מעשר יסוד דינו משום דהוי חשוד על המעשרות וע"כ כל דהשתא אינו חשוד דינו דנאמן גם על מה שיעשר בעודו ע"ה, משא"כ לענין טהרות יסוד דינו אינו מדין חשוד רק משום חסרון נאמנות אתינן עלה בזה אינו נאמן על הטהרות שהי"ל בעודו ע"ה, וכן משמע ממתני' בפ"ב דדמאי ומל' הר"מ דחלקינהו מהדדי דלענין טהרות איתא לישנא דהמקבל עליו להיות חבר ולגבי מעשר איתא דמקבל ע"ע להיות נאמן על המעשרות, הרי דלגבי מעשרות נקט לישנא דנאמנות דיסוד דינו הוא דחשוד לשקר ולגבי טהרות נקט לישנא דחברות דהוא דין דצריך לחול עליו תורת חבר.

פרק כל פסולי המוקדשין

בענין לאו דלא יגאל במעשר בהמה

דף ל"א ע"ב במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, והנה ברמב"ם כתב בפ"ו הל' בכורות ה"ה כתב מעשר בהמה אסור למוכרו כשהוא תמים שנאמר בו לא יגאל וכו' ויראה לי שהמוכר מעשר לא עשה כלום ולא קנה לוקח ולפיכך אינו לוקח, וכבר הקשו ע"ז האחרונים דאליבא דרבא דס"ל בתמורה ד"ה דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וטעמא דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא ה"נ מ"ט לא לקי במוכר מעש"ב הא עבר אמימרא דרחמנא, עוד הקשה במל"מ מהא דאיתא בזבחים דף ט' אימא שחטיה לשם מעשר להוי מעשר למאי הילכתא דלא בעי נסכים א"נ למלקי משום לא יגאל הרי דאיכא מלקות אלאו דלא יגאל.

והנה במנח"ח כתב לבאר טעמא דהר"מ דאינו לוקה במוכר מעש"ב הוא משום דהא דהוי דינא דלקי גם היכא דלא מהני מעשיו משום דעבר אמימרא דרחמנא הוא רק אי טעמא דלא מהני הוא משום דעבר אמימרא דרחמנא, אבל במעש"ב הא גם לולא הלאו לא היתה חלה מכירתו דהא קיי"ל דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום ע"כ אינו לוקה דהא גם לולא הלאו לא אהני מעשיו, אכן הקשה ע"ז דהא מד' הרמב"ם משמע דגבי שלמים אי מוכר חלק הבעלים לאחר שחטיה חלה מכירתו, וא"כ בכה"ג במוכר לאחר שחטיה בתם לילקי, ועוד הקשה מהא דמבואר בתמורה דף ח' גבי בכור בזה"ז דכיון דאינו עומד להקרבה חלה מכירתו וכ"פ הרמב"ם בפ"א מהל' בכורות, וא"כ קשה הא דסתם הרמב"ם דהמוכר מעשר אינו לוקה והא במעשר בזה"ז דחלה מכירתו לילקי וצ"ע.

ושמעתי בזה ממו"ר הגרא"י הלוי בשם מרן הגר"י זצ"ל דאה"נ לולא

קדש, ולשיטת הראב"ד שהבאנו דינו דנאכל רק לזכרים, אכן בכור בע"מ איסורו לזרים הוא מחמת דין מתנו"כ דאיכא ביה ודינו דנאכל בין לזכרים בין לנקבות כחו"ש של שלמים וא"ש.

בענין איסורא דמטיל מום בבע"מ

דף ל"ג ע"ב לא נחלקו אלא במטיל מום בבע"מ דר"מ סבר כל מום לא יהיה בו, ורבנן סברי תמים יהיה לרצון, והנה בתוס' לקמן בדף ל"ד בתי' הב' וברא"ש כתבו דאחוזת דם חשיב מום עובר כיון דיש לו רפואה, ובטור יו"ד סימן שי"ג כתב ד"ת בכור שנפל בו מום עובר מותר להטיל בו מום קבוע אלא שחכמים אסרוהו, ובחי' הגר"ח על הש"ס [בענין מטיל מום בבע"מ] הקשה מ"ט כתב הטור הך דינא רק במום עובר ולא כתב הך דינא גם לענין מום קבוע דמדרבנן אסור להטיל בו מום אחר, ותי' הגר"ח דאע"ג דמדרבנן אסור להטיל מום בבע"מ מ"מ בבכור שיש לו מום קבוע מותר להטיל מום אפי' מדרבנן דבכור בע"מ דינו כפסוה"מ לאחר פדיון כיון דנשחט על אותו המום ובפסוה"מ לאחר פדיון מבואר בהסוגיא דלכו"ע ליכא איסורא דהטלת מום, ובזה לא אסרו מדרבנן כלל כיון דפקע תורת קרבן מיניה, וע"כ כתב הטור הך דינא במום עובר,

אלא דכ"ז בשיטת הרא"ש והטור אכן בד' התוס' לקמן בדף ל"ד ע"א בתי' הראשון מבואר להדיא דבכור שאחזו דם חשיב מום קבוע והא דינו נשחט עליו הוא מדרבנן, ומבואר לפי"ז בד' התוס' דהפלוגתא דמטיל מום בבע"מ הוא גם במום קבוע, ויקשה ע"ז דהא כיון דבכור נשחט במומו הא הוי כמטיל מום בפסוה"מ לאחר פדיון וצ"ע.

ונראה פשוט בזה עפי"מ דאיתא ב"ק דף נ"ג ע"ב דשור פסוה"מ שנחט פטור מתשלומין וברש"י ותוס' הביאו בשם ר' יהודאי גאון דאיירי בשור בכור דלא פריק ליה, ולפי שאין לו פדיון אע"פ שדינו להיות נשחט במדינה וליאכל לכהנים במומו כצבי וכאיל אפ"ה לא חשיב בחייו שור רעהו, אבל פסוה"מ שנפדו חשיבי שור רעהו עיי"ש, ומבואר ד'ר' יהודאי גאון דבכור בע"מ לא פקע קדושתו משעת המום, אלא דהוא דין דנשחט במומו וע"י שחיטה הוא דפקע קדושתו, ולפי"ז מבואר בפשיטות שיטת התוס' דאע"ג דבפסוה"מ לאחר פדיון לכו"ע ליכא איסורא דמטיל מום כ"ז בפסוה"מ שנפדו דפקע קדושתיהו בשעת פדיון, אבל בבכור דל"ל פדיון נשאר בקדושתו ואיכא ביה איסורא דהטלת מום וכע"ז שמעתי בשם הגר"ד הלוי זצ"ל.

ב

והנה הרמב"ם כתב בפ"א מהל' איסו"מ ה"ח דמטיל מום בבע"מ אינו לוקה, אכן בפ"ב מהל' איסו"מ ה"ט מבואר דאם היה לה מום עובר והטיל בה מום קבוע לכו"ע לוקה, אמנם לשיטת התוס' בדף ל"ד ע"א בתי' השני שכתבו דאחוזת דם חשיב כמום עובר ובזה הוא דפליגי תנאי אי שרי להטיל בו מום, מבואר דפלוגתא דמטיל מום בבע"מ הוא גם במום עובר ופליגי ע"ד הרמב"ם בזה דס"ל דמטיל מום קבוע בבע"מ עובר לכו"ע לקי וצ"ב יסוד פלוגתתם בזה.

ושמעתי לבאר ממור"ר הגרא"י הלוי שליט"א דהתוס' והרא"ש ס"ל דגם מום עובר שם בע"מ עליה, וממילא דלמ"ד מטיל מום בבע"מ שרי גם הכא שרי, אכן הרמב"ם ס"ל דהא דמטיל מום בבע"מ שרי משום דלא קרינן ביה תמים יהיה לרצון והכא הא קרינן ביה תמים יהיה לרצון כשיעבור מומו.

ויש להוסיף עוד בביאור פלוגתתם דהנה בס' חי' רבנו חיים הלוי הל' איסו"מ כתב לדון ביסוד הדבר דבע"מ עובר חיילא עליה קדושת מזבח אי אמרינן דבאמת גם בבע"מ עובר עתה מיהא מופקע מהקרבה ורק דהוא דין מסוים לגבי פדיון דבע"מ עובר לית ליה פדיון ובע"מ

קרא דלא יגאל היתה חלה מכירתו אבל בקרא דלא יגאל נתחדש דאינו בעלים על המעשר לגבי מכירה, ונמצא דהא דלא חלה המכירה אינו מחמת איסורא אלא דאינו בעלים לענין מכירה ומשו"ה אינו לוקה כיון דלא הועילו מעשיו עכ"ד.

ונראה לענ"ד להביא ראי' ברורה לזה מסוגיא ערוכה במס' ב"ק דף י"ג ומעלה מעל בה' לרבות קק"ל שהן ממונו דברי ריה"ג, בן עזאי אומר לרבות את השלמים למעוטי מאי וכו' אלא אר"י למעוטי מעשר כדתניא בבכור נאמר לא תפדה ונמכר תם חי ובע"מ חי ושחוט במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בע"מ, הרי להדיא דבקרא דלא יגאל נאמר הפקעת דין בעלים דאינו ממונו וע"כ אינו לוקה אמכירתו כיון דליכא מעשה מכירה כלל.

ולפי"ד מרן הגר"ז זצ"ל הרי מיושב היטב הא דכתב הרמב"ם סתמא דאינו לוקה אמכירה במעש"ב דהוא בכל גוונא דגם בזה"ז שאין ביהמ"ק דבבכור הוי דינא דחלה מכירתו ובמעשר הא דלא חלה המכירה הוא מכח הלאו דלא יגאל מ"מ אינו לוקה כיון דבהלאו דלא יגאל נאמר הפקעת דין בעלים וליכא מעשה מכירה כלל וע"כ אינו לוקה.

בענין איסור זרות בבכור בע"מ

דף ל"ג ע"א אלא בכור מאן תנא אמר רב חסדא ב"ש היא דאמרי אין מאכילין אותו לנדות, ויש לדקדק מ"ט נקט הך דינא דאמרי ב"ש בהברייתא דאין מאכילין אותו לנדות, ולא נקט דינא דב"ש דאמרי במתני' דאין מאכילין אותו לזרים אלמא בקדושת' קאי וצ"ת.

ונראה בזה דהנה ברמב"ם בפיה"מ כתב אהא דתנן ב"ש אומרים לא ימנה ישראל עם הכהן על הבכור ז"ל בש"א אפי' בכור בע"מ לא יאכל אלא בחבורות כהנים מצד הכתוב ובשרם יהיה לך והואיל והוא ממתנות כהן לא יאכל אותו אלא כהן, ושמעתי בזה ממור"ר הגרא"י הלוי שליט"א דמד' הרמב"ם מבואר דאיסורא דזרות אינו מחמת איסור קודש אלא דהוא מדין מתנו"כ דבכור נאכל רק לכהנים ולא לזרים, אלא דהעיר ע"ז דהא בסוגיין מבואר דלב"ש ילפינן דאינו נאכל גם לנדות וע"כ דהוא מחמת דדין קדש עליה.

ונראה די"ל בזה דהנה בפ"ק דנדרים מבואר דלא שייך התפסה בחזה ושוק דחזה ושוק נחשב דבר האסור ולא דבר הנדור, והקשו הראשונים דהא גם חו"ש אסור לזרים מחמת נדרו, ותי' הרשב"א דאיסורא דזרות בחו"ש אינו מחמת נדרו שהרי יצא מתורת נדר אלא שנאסרו לזרים מחמת שהתורה זיכתה אותם לכהנים להיות כנכסיהם ושלא יהיה אחר זוכה באכילתן ודבר האסור הוא ולא דבר הנדור, ועיי"ש שהביא בשם הראב"ד דבכור נחשב דבר הנדור דבכור לאו נכסיה דכהן הוא דהא אינו נאכל אלא לזכרי כהונה ודבר הנדור קרינן ליה עיי"ש, ונמצא לפי"ז דבחו"ש גופיה חלוק הוא איסור זרות מאיסורא דטמאים, דאיסור זרות אינו מחמת קדושתו אלא מחמת דין מתנו"כ דאיכא ביה, דזיכתה תורה אכילתן רק לכהנים ולא לזרים, משא"כ איסור טומאה הוא מחמת דין קדש של קרבנות דאסורים ליאכל בטומאה.

ואשר לפי"ז הרי מבואר היטב הא דאמרינן בגמ' דהא דלב"ש בכור בע"מ בקדושת' קאי הוא מהא דאוסר לטמאים ולא מיייתנן מהא דאוסר לזרים, דאיסורא דזרות לאו מחמת קדושתיה הוא אלא מחמת דשם מתנו"כ ביה והתורה זיכתה באכילתן רק לכהנים ולא לזרים, וליכא הוכחה מזה דבקדושת' קאי, ורק מהא דאוסר ליאכל לטמאים הוא דחזינן דבקדושת' קאי.

ולהמבואר נראה דגם אליבא דב"ש חלוק הוא איסור זרות דבכור תם מאיסור זרות דבכור בע"מ, דבכור תם איסורו לזרים הוא איסור

דעשאו בשליחותו וקנסו להבעלים.

אכן יעוי' בד' הרמב"ם בפ"ב הל' בכורות ה"ח שכתב ז"ל או שאמר לנכרי להטיל בו מום ה"ז לא ישחוט עליו זה הכלל כל מום שנעשה לדעתו אסור לו לשחוט עליו, ומבואר דהקנס תלי בזה שנעשה מדעת ישראל, ובה"ב כתב וכן הנכרי שעשה לדעתו הרי זה ישחוט עליו ואם עשו כדי להתירו לא ישחוט עליו, ומשמע דתלי בהנכרי אם עשה כדי להתירו אסור אע"ג דלא נעשה כן מדעת ישראל, ונראה מזה דהרמב"ם ס"ל דתרווייהו איתנייהו דבין אם נעשה מדעת ישראל אסור בין אם נעשה כדי להתירו אסור, וא"כ הדרכ"ל מ"ש מצורם אוזן בכור ומת דלא קנסו בנו אחריעו וע"כ דנכרי שאני דחמיר טפי וצל"ע.

בענין נאמנות של חשוד בשל אחרים

דף ל"ה ע"ב איתמר ר"נ אמר הלכה כרשב"ג, וכ"פ הרמב"ם בפ"ב הל' בכורות ה"ז כרשב"ג, וברמב"ם בפ"ב הל' מעשר ה"ז כ' ז"ל חשוד שהעיד על של אחרים נאמן חזקה אין אדם חוטא ולא לו ואצ"ל ע"ה, וכ"פ בפ"א מהל' עדות ה"ז דחשוד נאמן בשל אחרים, וכ"כ בפ"ח מהלש"ו ה"ז כל החשוד על דבר אע"פ שאינו נאמן על עצמו נאמן על של אחרים חזקה אין אדם חוטא לאחרים, אכן בהשגות הראב"ד פ"ב מהל' מעשר כתב א"א אין דבר זה מחוור שהרי הנכנס לעיר ואמר מי כאן מעשר ואמר אחד איש פלוני נאמן הקשו עליה בגמ' וע"א נאמן אמר ר' יוחנן קל הוא שהקילו באכסנאי מפני חיי נפש, ועוד דר"מ ס"ל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ואם קבעו הלכה כרשב"ג לענין מטיל מום בבכור שהוא קנס אבל לשאר איסורים חשוד אינו מעיד וסתם לן תנא בבכורות כר"מ עכ"ד, ובכס"מ כתב דהא דהקשו בירושלמי דאין מהימנין לע"א הוא משום דס"ל להירושלמי דמתני' סתמא תנן ואתי' גם כר"מ, ומשני דמודה ר"מ בהא מפני חיי נפש אבל לקושטא דמילתא הילכתא כרשב"ג עכ"ד, ולפי"ז לפי"מ שפסק הר"מ כרשב"ג א"כ בכל גוונא צריך להיות נאמן על אחר שהוא נאמן, וצע"ט דהא להדיא כתב הרמב"ם בפ"ב הל' ח"ה דהא דנאמן לומר על פלוני שהוא נאמן הוא רק בלא שהיה ל"א אבל בשהיה ל"א לא יקח אלא מן המומחה, ובה"ט כתב דגם תוך ל"א לא התירו אלא בתרו"מ אבל לענין פירות שביעית או לענין טהרות לא יקח אלא מן המומחה, וצ"ע הא לשיטת הר"מ בכל גוונא צריך להיות נאמן כיון דהוא עדות בשל אחרים.

ונראה לענ"ד דיש ליישב ד' הרמב"ם עפ"י דאיתא בהסוגיא בדף ל"ו דכהן נאמן על הבכור היכא דהוא מילתא דעבידי לאגלווי ומקשינן מהא דתנן האומר למי שאינו נאמן על המעשר קח לי ממי שהוא נאמן או ממי שהוא מעשר אינו נאמן אמאי נימא כל מילתא דעבידי לאגלווי לא משקרי בה איניש ומשני שאני התם דאית ליה לאשתמוטי, ופרש"י דיכול לומר דאיהו מחזיק ליה לנאמן, ולפי"ז הרי י"ל דהא דחשוד נאמן על של אחרים הוא רק במידי דגם אצל החשוד נחשב איסור ובזה אמרינן דאע"ג דחשוד מ"מ לגבי אחרים נאמן דאין אדם חוטא ולא לו, אבל מידי כי האי דלגבי החשוד אינו חטא כלל בזה גם בשל אחרים אינו נאמן, ולפי"ז י"ל דמשו"ה אינו נאמן להעיד על אחר שהוא נאמן על המעשרות כיון דדילמא לגבי ידי' חשיב נאמן ואינו מחשיבו לחטא כלל, וע"כ הוא דלא האמינוהו רק באכסנאי מפני חיי נפש ורק היכא דמעיד על החפצא שהוא מותר הוא דנאמן דאין אדם חוטא ולא לו ועדיין צ"ע בזה.

בענין עד מפי עד בבכור ובשאר איסורים

דף ל"ו ע"א איבעיא להו עד מפי עד מהו לעדות בכור וכו' והא תנא דבי מנשה אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה תני אלא לעדות

קבוע נפדה, ומכח דין פדיון לא חל ביה קדוה"ג, או דהוא דין דבע"מ עובר דיינינן ביה דחזי להקרבה כשיעבור מומו ואינו מופקע מדין הקרבה וע"כ חל ביה קדושת מזבח כיון דחזי להקרבה כשיעבור מומו, וי"ל דתלי בזה דהרמב"ם ס"ל דמום עובר דיינינן ביה השתא דחזי להקרבה כשיעבור מומו וע"כ קרינן ביה תמים יהיה לרצון ואסור להטיל בו מום לכו"ע, אכן התוס' ס"ל דגם בע"מ עובר השתא מיהא מופקע מהקרבה ורק כשיעבור מומו יתחדש ביה דין הקרבה, וע"כ השתא לא קרינן ביה תמים יהיה לרצון ושרי להטיל בו מום.

בענין קנס דצורם אוזן בכור

דף ל"ד ע"ב בעי מיניה ר' ירמ' מר' זירא צורם אוזן בבכור ומת מהו לקנסו בנו אחריעו, ופרש"י ומת הצורם מהו לקנסו בנו אחריעו שלא יאכל מאותו בכור עולמית, וברש"ש הקשה מ"ש פירש"י הספק אליבא דר"א דס"ל דקנסו שלא יאכל עולמית ולא פי' אליבא דרבנן דלא יאכל עד שיולד לו מום אחר, ות' בזה הגר"ד הלוי זצ"ל דהנה בספק הגמ' בצורם בכור ומת אי קנסו בנו אחריעו צ"ע דהרי להלן בדף ל"ה מבואר דגם אם נכרי הטיל בו מום בכונה אסור, וא"כ כ"ש בהטיל בו ישראל צריך להיות אסור לאחרים, וי"ל דס"ל לרש"י דתלי זאת בפלוגתא דרבנן ור"א אם בהטיל בו מום ונפל בו מום אחר אם שרי דלרבנן דאם נפל בו מום אחר שרי יסוד הקנס הוא בהמום דאינו מתיר וכמאן דליתא דמי וממילא דאסור גם לאחרים דמדרבנן דינו כבכור בלא מום, אכן לר"א דאסור גם על מום אחר הוא קנס בפנ"ע על הגברא דאסרו ממונו, ומבואר היטב הא דפרש"י דהספק אי קנסו בנו אחריעו הוא לר"א דלשיטתו יש להסתפק דילמא הקנס ה' רק על בעל הבכור אבל מתני' דלקמן אתי' כרבנן לדידהו פשוט דאסור גם לאחרים, כיון דהקנס ה' דהמום אינו מתיר. ויסוד ד"ז מבואר ג"כ בס' אחיעזר ח"ב סימן ל"ג שכתב לבאר הא דפרש"י בדף ל"ד אמתני' דהצורם אוזן בכור דבכהן קא מיירי ומשמע דאי הישראל היה הצורם לא קנסו להכהן, וכ' דרש"י פי' כן רק אליבא דר"א דהוא קנס אהא דעבד איסורא אבל לרבנן דיסוד הקנס הוא דהמום שהוטל בכונה אינו מתיר פשיטא דאסור גם לאחר דלא גרע מנכרי.

אכן ברמב"ם מבואר דהמטיל מום בבכור אם נולד בו מום אחר ה"ז ישחוט עליו כרבנן ומ"מ פסק דהצורם אוזן בכור ומת לא קנסו בנו אחריעו, הרי דגם לרבנן הוי הקנס רק לזה דעביד איסורא, וקשה מ"ש מההיא דקסדור שהטיל בו מום דמבואר דכל דהתיר בכונה אסור גם לישראל, ובס' אחיעזר כתב דע"כ נכרי שאני דגזרינן דילמא יאמר לו להדיא שייטל מום עבדו וכו' שמצינו בתוס' בשבת דף קכ"ב לגבי מלאכת שבת דע"י נכרי חמור טפי עיי"ש.

אכן נראה לענ"ד ד"ל עוד בזה דהנה בהא דתנן בדף ל"ה זה הכלל כל שהוא לדעתו אסור, פרש"י דלדעת היינו דהמטיל את המום להתיר נתכוין, ומבואר שיטת רש"י דתלי בזה שהטיל בו את המום אם נתכוין להתיר, אכן ברמב"ם בפיה"מ כתב ז"ל ודבר ברור שזה הקסדור לא נתכוון בנקבו און הבכור הזה אלא כדי שיעשה בו מום אבל הואיל ועשה זה ממילא שלא צוינו אותו לפיכך מותר לנו לשחוט אותו וכשמתכוון לזה תמיד היינו כאילו אנו צוינו אותו להטיל המום עכ"ל, ומבואר מהרמב"ם דהא דתנן כל לדעתו אסור היינו כל שנעשה לדעת ישראל ונחשב כמו שציוה את הגוי להטיל בו מום.

ואשר לפי"ז הרי דלשיטת הרמב"ם ניחא בפשיטות דהא דבעכו"ם שצורם אוזן בכור אסור לישראל הוא רק משום שצורם לדעת הישראל ונחשב דעשהו בשליחותו, אבל בצורם בכור ומת הא לא צורם הבכור מדעת הבן וע"כ הוא דלא קנסו בנו אחריעו, ולפי"ז נמצא דלעולם הקנס הוא רק להבעלים ורק דבעכו"ם שצורם מדעת ישראל נחשב

ואשר נראה בזה דהא דבאיסורים הוא פשוט דעד מפי עד נאמן ובעדות אשה צריכין חידוש ע"ז דעד מפי עד נאמן נראה הטעם פשוט, דהנה בר"פ האשה רבה תנן ניסת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן לא ניסת ע"פ ב"ד תצא וחייבת בקרבן, וברש"י כתב ניסת שלא ברשות ב"ד שבאו שני עדים ואמרו מת בעליך וניסת מעצמה שהרי לא היתה צריכה היתר ב"ד, ומבואר בזה דהא דהתירו לאשה ע"פ ע"א הוא רק בצירוף היתר ב"ד ובלא היתר ב"ד אסורה לינשא, ורק בב' עדים הוא דא"צ היתר ב"ד, ואשר לפי"ז הרי חלוק עד מפי עד בעדות אשה מעד מפי עד באיסורים, דבאיסורים הא"צ הוראת ב"ד כלל להתיר ומיד שהעיד ע"א דחתוכה זו שומן וכדו' הוי דינא דהחתוכה מותרת, וא"כ כשהעד השני מעיד מפי עד העד הראשון אי"ב דין עד מפי עד כלל דהעד השני איהו עצמו יכול להעיד שהוא שומן כיון דע"י עדותו של הראשון נתברר דהוא שומן, משא"כ בעדות אשה שמת בעלה דבעי הוראת ב"ד וכ"ז שלא הורו ב"ד הרי לא נתברר שמוותרת, ונמצא דעתה שמעיד מכח עד אחר שמת בעלה הרי הב"ד מקבלים המעשה שמת בעלה מכח העד הראשון ואיכא בזה חסרון דעד מפי עד, וזהו דאשמעינן רבותא דעד מפי עד כשר לעדות אשה.

ואשר לפי"ז הרי מבואר הא דשו"ט בסוגיין בעד מפי עד בעדות בכור ולא מספק"ל בשאר איסורים דבשאר איסורים הא נתבאר דפשוט הוא דליכא חסרון דעד מפי עד כיון דכבר נגמר ההיתר מכח העד הראשון, משא"כ בעדות בכור דבעי הוראת חכם להתיר הבכור וכדאיתא לעיל דבנשחט שלא ע"פ מומחה יקבר, וא"כ בזה נמי איכא חסרון דעד מפי עד כיון דעדיין לא נגמר ההיתר של הבכור, והיינו דמספק"ל אי עד מפי עד כשר לעדות בכור וא"ש.

אלא דבעיקרא דמילתא שכתבנו דאשה שמת בעלה צריכה היתר ב"ד לינשא ולא נגמר ההיתר בעדות העד לחוד, הנה ד"ז תלי בפלוגתא דרבוותא דיעו' בשו"ע אבהע"ז סימן י"ז סל"ט דאיתא שם הנשאת ע"פ ע"א לא תנשא אלא ברשות ב"ד, וברמ"א כתב והב"ד צריכים להיות ג' וכשרים ולא קרובים זל"ז ולא לעדים, אכן הח"מ שם האריך להקשות ע"ז דהא בכל דיני איסור והיתר אדם רואה טריפה לעצמו ובכל דיני נדה שהוא איסור כרת נשאלין לחכם בין קרוב בין רחוק ולמה ישתנה דין העגונה להחמיר יותר מכל האיסורין שבתורה, ועיי"ש שכתב דאי"צ ב"ד להיתר רקשאלה בעלמא ועי' בב"ש ובבהגר"א משמע דס"ל כד' הרמ"א, והנה לד' הרמ"א ודעימיה הרי שפיר מבואר כמש"כ דכיון דעיקר ההיתר נגמר ע"י היתר ב"ד ממילא איכא חסרון דעד מפי עד, אכן אולי י"ל דגם לד' הח"מ אע"ג דא"צ תורת ב"ד להיתר אבל האמיהא כ"ה דינא דבעי הוראת חכם ובלא"ה אסורה לינשא, וכמו שכתב שם הח"מ דכיון הטעם דע"א נאמן מפני דדייקא ומינסבא ע"כ הוי דינא דצריכה לשאול, וממילא דעדיין לא נגמר ההיתר לינשא עד שהורה החכם שמוותרת לינשא וע"כ איכא בזה חסרון דעד מפי עד וכש"נ.

שהאשה כשרה לה ע"כ, והנה למסקנת הסוגיא נמצא דגם באיסורים דע"א נאמן בהם גם עד מפי עד כשר דהא אשה נאמנת נמי באיסורים, וצ"ב הא דמספק"ל להסוגיא בעדות בכור דוקא ומ"ט לא בעי בכל האיסורים אי עד מפי עד נאמן וצ"ת.

והנה בשו"ת הגרע"א תשובה קכ"ג הקשה דמה החידוש דעד מפי עד נאמן בעדות אשה והא כיון דעדו של הראשון מהני חוץ לב"ד א"כ העד ששמע ממנו הוי כאומר ראיתי עדות שנחקרה בב"ד דמהני בכה"ת כולה, והוכיח מזה רבנו הגרע"א דבעדות אשה בעינן קבלת עדות בב"ד דווקא, וע"כ כששמע מפי עד חוץ לב"ד איכא ביה חסרון דעד מפי עד כיון דהעדו הראשונה לא נתקבלה בב"ד, ולפי"ז בשאר איסורים הרי פשוט דעד מפי עד נאמן דהא בשאר איסורים לא בעו קבלת עדות בב"ד וא"כ לעולם הוי כאומר ראיתי עדות שנחקרה בב"ד, אלא דצ"ב לפי"ז מאי מספק"ל בבכור אי עד מפי עד נאמן דמ"ש משאר איסורים דפשוט הוא דעד מפי עד נאמן דהוי כאומר ראיתי עדות שנחקרה בב"ד, והרי בפשטות נראה דעדו של היתר בכור הוא כשאר איסורים דהא חזינן דע"א נאמן בזה כשאר איסורים.

והנה בעיקר קושיתו של הגרע"א דמאי חידושא דעד מפי עד נאמן בעדות אשה כיון דלעולם נחשב כנחקרה עדותו בב"ד, והוכיח מכח זה דגם בעדות אשה בעינן שיתקבל עדותו בב"ד, הנה יעו' בשו"ת הר"ן תשובה מ"ז דכתב לדון בע"א שאמר חוץ לב"ד שהיא זקוקה ליבם ואח"כ מעיד בב"ד שכבר מת היבם אם יכול לחזור בו מעדותו הראשונה, מי נימא דכיון דבעדות אשה א"צ שיעיד העד בב"ד הרי עדותו חוץ לב"ד כאלו העיד בב"ד ואיכא בזה דינא דכיון שהגיד שוב א"ח ומגיד, או דילמא כל שלא העיד בב"ד איכא ביה דינא דחזור ומגיד, וכתב דמסתברא דהכי קושטא דמילתא שאפי' בעדות אשה אע"פ שהגיד חוץ לב"ד חוזר ומגיד בב"ד, והביא ראי' לזה מהא דאיתא בתוספתא העדים שהעידו בין לטמא בין לטהר בין לאסור וכו' אם עד שלא נחקרה עדותו בב"ד אמרו מבודין אנו הרי אלו נאמנין, הרי שכללו כאן כל מיני עדויות אפי' אותן שא"צ שיהו נעשין בפני ב"ד שהרי שנינו בין לאסור בין להתיר ואפ"ה אמרינן דכל שלא נחקרה עדותו בב"ד יכולים לחזור ולהעיד עכ"ד, הרי מבואר מד' הר"ן להדיא דבעדות אשה א"צ להעיד בב"ד מ"מ כל שלא העידו בב"ד יכולים לחזור בהם, [וכ"פ בשו"ע אבהע"ז סימן י"ז ס"כ] ואשר לפי"ז הא שפיר איכא בזה רבותא דעד מפי עד נאמן דהרי אע"ג דא"צ להעיד בב"ד מ"מ כל שלא נתקבלה עדותו בב"ד יכולים לחזור בהם, וא"כ ל"ה עדות השני ששמע עדות הע"א כאומר ראיתי עדות שנחקרה בב"ד דשאני התם דלא מהני חזרה של הראשונים ואיכא גמר בהעדות, משא"כ הכא עדיין יכולים לחזור בהם ושפיר איכא רבותא דעד מפי עד נאמן, אלא דלפי"ז הרי גם בשאר איסורים איכא הך רבותא דעד מפי עד נאמן וצ"ב מ"ש דמספק"ל בעדות בכור טפי משאר איסורים וצ"ע.

פניני הדף

הרה"ג אהרן פטולסקי שליט"א

אם צריך להקדיש את הבכור בזמן הזה

ב. אמנם הטור בשם הרא"ש פסק שאין צריך להקדיש, בחידושי הגהות על הטור הבין שפסק כרבי ישמעאל וכמה מהאחרונים האריכו להביא ראיות וסברות לפסוק כמוהו. ג. אבל החשק שלמה בערכין כ"ט א' והשפת אמת (בילקוט מפרשים בסוף הטור הוצאת מכון המאור) שכוונתו

א. פסק הרמב"ם (פ"א מבכורות ד') מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה ויאמר הרי זה קודש שנאמר "תקדיש לה' אלוקיך", ואם לא הקדישו הרי זה מתקדש מאליו וקדושתו מרחם היא, ופסק כרבנן בערכין כ"ט א' ולא כרבי ישמעאל, וכן פסק השו"ע ביו"ד ריש ש"ו.

שחוטי חוץ. וכן משמע מלשון רש"י בביצה סוף כ"ה ב' "בכור בזמן הזה אין נשחט בלא מום, מפני שקדשים הוא דמאליו הוא קדוש, והשוחטו כשהוא תם הוי שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת" (מצויין שמעשה זה מובא גם בספר האורה לרש"י ובשו"ת רש"י).

כמה נידונים בדין הקדשת הבכור

בפתחי תשובה מציין לספר הדרוש תיבת גומא לבעל הפרי מגדים בריש פרשת ראה, שחידש שני חידושים בדין בכור, ובביאור לתיבת גומא, ציון לתיבה (הוצאת מכון זכרון אהרן), רצה לתלות את החידושים בחקירה הנ"ל בגדר הקדשת בכור והביא ו' נפק"ם בחקירה זו, להלן עיקרי הנידונים ויש לפלפל בכל אחד אם הוא מוכרח בחקירה הזו.

בבעל מום - כל המקדיש בעל מום עובר בלא ולוקה, התיבת גומא מדקדק בלשון הרמב"ם שאף בכור שנולד בעל מום שאינו ראוי לקרבן ונאכל במומו לכהנים, גם כן צריך הקדשה. אך בבה"ג בהל' בכורות מבואר שאין מקדישין אותו.

במחוסר זמן - הפרי מגדים מחדש שאף שאסור להקדיש מחוסר זמן, היינו בהמה לפני היום השמיני ללידה, בבכור מצוה להקדישה מיד. אך הרש"ש בערכין נוקט לאסור.

במופלא הסמוך לאיש - המנחת חינוך מצדד שלשיתו שהמצווה להקדיש היא רק מצוות אמירה גרידא, מופלא הסמוך לאיש, אף שיכול להקדיש לא יכול לקיים את המצווה הזו ואף אם הקדיש בפיו יצטרך לחזור ולהקדיש.

בשבת - אם חל קדושה אסור להקדיש בכור בשבת, אם הוא מצוות אמירה יש להתיר כעין מה שכ' תוס' לגבי מעשר בהמה (בכורות נ"ח א' ד"ה ואי). ולכאורה טעם התוס' שייך גם לפי הגדר כדברי הגר"ש רוזובסקי שיש מעשה הקדשה אלא שאין בו צורך.

בזמן הזה - נחלקו הקדמונים אם בזמן הזה דלא להקרבה קאי יש מצווה להקדיש את הבכור.

במחשבה - הציון לתיבה נקט שאף שהקדש חל במחשבה, אם הוא מצוות אמירה לחיוב המצווה לכאורה לא שייך.

שבזמן הזה שלא להקרבה קאי אין צריך להקדיש. שיטה כזו מצינו בראב"ה הל' בכורות נקט שבכור בזמן הזה לכוליה עלמא אין צריך להקדישו (ראב"ה ס' אלף וקנ"ד, ד"ה תנן בסוף פרק המקדיש שדהו, מהד' דבליצקי חלק ד' סוף עמ' רנ"ח).

בגדר המצווה להקדיש את הבכור

א. יש לחקור בגדר המצווה להקדיש את הבכור, אף שבלאו הכי קדוש מרחם, אם הקדשה זו פועלת להוסיף בקדושת הבכור, או שיש בה מצווה אף שאין בה תוספת בקדושה. ב. המנחת חינוך במצוה י"ח סק"ל מבאר שהיא מצוות אמירה גרידא. אלא שיש להעיר שבנדירים מבואר שקדושת בכור הוא "דבר הנדור" ומוכח שאין זו אמירה גרידא, ובחידושי רבי שמואל לנדרים ס' י"ב כתב שאמירתו היא מעשה הקדשה גמור, אלא שבפועל בבכור אין זה מוסיף כי הוא כבר קדוש. כמהלך זה נראה בסמ"ג ס' רי"א הלכות בכור בהמה, בשם היראים ס' קמ"ב, שההקדשה בבכור היא רק לחביבות המצווה. ג. יש שפירשו שיש תוספת בקדושה על ידי הקדשת הבעלים, האחיעזר ח"ג ס' ס"ז ביאר שמה שמצינו שאין קדושה חלה על קדושה היא רק בשתי קדושות נפרדות אבל אותה קדושה יכולה לחול פעמיים. עוד הביא נפק"ם בשם ראשי בשמים שלשיטת הרמב"ן דבר שהתקדש שלא על ידי פה אין בו מעילה, מהני הקדשה זו שתהיה בו מעילה. ד. בחשק שלמה לערכין כ"ט א' נראה שנוקט שהקדשה שעל ידי הבעלים היא שנותנת לבכור את "קדושת מזבח" וזהו חידוש גדול שלכאורה אם יקריב אותו יהיה קרבן פסול וזה דוחק גדול בלשון הגמ' בדף ה' א' שאמר רבי יוחנן שבכורות במדבר "אין צריכין ליקדש" ופירש רש"י "אם רוצה להקריבן אינו צריך להקדישן כשאר בהמות חולין שהרי הן קדושים היו משעה שנולדו".

ה. עוד יש לדון שאם אין בו קדושת מזבח לא יתחייב עליו משום שחוטי חוץ, שאין ראוי לפתח אהל מועד ובדברי רש"י מבואר לא כן. שבספר איסור והיתר לרש"י ס' קכ"ב מובא מעשה באחד שהפקיד אצל רועה בהמה מבכרת וילדה בכור והוא לא ידע, לימים הוצרך לבהמה ובא לקחת מאותו הרועה והביא לו בהמה ושחטה ולאחר מכן נודע לו שהביא לו את הבכור שלו, ואמר רש"י שעבר באיסור

- בקרוב בעז"ה -

והשב את העבודה

עזרביז

שירת הלווים, דיני יובל וגאולת ופדיון שדות

**חדש!!!
להשיג
בדוכני בלוי**

או 052-7653813

לקראת לימוד
מסכת בכורות
בדף היומי

תמונות מרהיבות

מפדיונות פטר חמור
ופדיון הבן
מומי הבהמה והעוף
ומעשר בהמה

לרגל ההוצאה
בשבוע זה **60 ש"ח** ~~80 ש"ח~~

300
עמודים!!!

סדרת הספרים המפורסמת 'והשב את העבודה' בליווי תמונות המחשה מרהיבות

חדש

שני ספרים בכרך אחד

360
עמודים!!!

חדש

400
עמודים!!!

איזרו מקומן

לראשונה ניתן להבין כל פרט מהמשניות הנאמרות מידי בוקר
בתפילת שחרית בליווי תמונות על כל שלב
פותח שער לצעירים ומבוגרים לכלל פרטי סוגי עבודות הקרבנות
השונים חטאת עולה אשם ושלמים בכור מעשר ופסח

מחיר **60 ש"ח**

מנחות היחיד חובה ונדבה

פרוט מרתק על כל שלבי ההכנה וההקרבה של מנחת
סולת, מנחת מרחשת, מאפה תנור חלות ורקיקין
מנחת הכהן הגדול [חביתין] מנחת חינוך שכל כהן חייב
להביא בתחילת עבודתו במקדש, חוטא קנאות ונסכים

ספר כפול **70 ש"ח** במקום ~~100 ש"ח~~

מנחות הציבור

מנחת העומר בחג הפסח,
שתי הלחם בחג השבועות,
ולחם הפנים מידי שבת

מחיר **60 ש"ח**

קטורת

יצירת מופת על כל
סממני הקטורת
וסדר ההקטרה
בבית המקדש

מחיר מסובסד **60 ש"ח**

יצירות מופת מרתקות בליווי מאות תמונות מרהיבות הספרים שסייעו לרבים להבין ולהתחבר לעבודת הקרבנות בבית המקדש

בני ברק: דרייפוס, חז"א 34 ק"ג 24 שעות ביממה | יונה, סוקולוב 6 בחצר 03-6189607 | מודיעין עילית: הופמן, שאגת אריה 08-9298507
ירושלים: שרגא, המ"ג 31 | בית שמש: ישראלי, אמרי אמת 052-7698113 | וינטרוב, רבינא 7 052-7626896
אופקים: לוי, האר"י 6 08-9921491 | צפת: אהרון, צה"ל 054-8475985 | ארזיסטך: שבדרון, שבטי ישראל 08-6188405 | הפצה ראשית להעניות: קולמוס

מומלץ להאם לפני הנעה למקדרי חרכישה. ניתן להזמין בתוספת דמי משלוח עד הבית אצל בלוי ספרים בחנות הדיגיטלית או 052-7647733. וכן בקבצי PDF בחנות הספרים של קול הלשון

נקודות מעשיות

במצות פטר חמור הנדירה*

א. האופן המהודר ביותר לקיים את מצוות פטר חמור הוא לרכוש את האתונות לפני כניסתם לעיבור דאל"כ נכנסים לספיקות האם ניתן לקיים את המצווה באופן המועיל ביותר וי"א דאם האתון כבר המליטה כבר אין אפשרות לרכוש אותה מכיון שהחיוב כבר חל על המגדל והוא לא יכול למכור את המצוה אמנם יש לכך פתרונות (לדוג' שיקבל את החמור במתנה ע"מ לפדותו) אבל הם לא מוסכמים לכו"ע ולכן מומלץ ביותר לרכוש קודם העיבור.

ב. יש לדעת שזוהי אחת המצוות הנדירות ביותר שהיא מדאורייתא גם בזמן הזה לכו"ע ודבר מחייב שבעתיים להזהר היטב בפרטי המצווה.

ג. כשבאים לרכוש אתון יש להקפיד על כמה דברים: ראשית יש לרכוש ממגדל יהודי שומר תורה ומצוות נאמן שמעיד על כך שהאתון לא נתעברה מעולם ואפי' לא הפילה. יש

האתון ברפת

האופן המהודר ביותר לקיום מצות פטר חמור הוא לרכוש את האתון לפני כניסתה לעיבור

פטר חמר יחד עם אימו האתון

*פרק זה נכתב ע"י הרה"ג רבי ישראל מאיר יפרח שליט"א - אגודת מצוות נדירות, ומח"ס סממני הקטורת וש"ס ונערך ע"י מראה כהן שע"י תורת הקרבנות

סדר פדיון
 פטר חמור

טעמי
 המצוה

חשיבות
 המצוה

נדירות
 המצוה

קיצור דיני
 פטר חמור

קיום מצות
 פדיון פטר
 חמור

פדיון
 הפטר חמור

נתינת השה

שהחיינו

תשובות מרן
 הגר"ח"ק
 קנייבסקי

נקודות
 מעשיות
 במצות פדיון
 פטר חמור

תמונות
 פדיון פטר
 חמור

בכור בהמה
טהורהפדיון
פטר חמור

פדיון הבן

מומי בהמה

מומי העוף

מומי אדם

מעשר
בהמה

אומרים שישנם סימנים לבדוק האם האתון היתה בעבר מעוברת כגון לבדוק בעטיניה האם הם בצבע וורד, שאם הם בצבע וורד זהו סימן שנטענו בחלב, שבדרך כלל לפני ההמלטה מגיע חלב, ואם יש חלב סימן שהיתה מעוברת אמנם א"א לסמוך על סימן זה מכיון שיתכן שאתון זו נתעברה אך הפילה את עוברתה קודם הזמן שנטענת בחלב וא"כ סימן זה לא משקף את המציאות בצורה וודאית. כמו"כ ישנו סימן נוסף לבדוק בחניכיים אבל לכך צריכים מומחה וגם זה אינו סימן וודאי. ומבירור שעשינו עם וטרינרים הוברר שאין אפשרות לבדוק בוודאות האם הייתה מעוברת אם לאו וכפי שהוזכר לעיל שזוהי מצווה מדאורי' לכן יש לדקדק היטב שלא היתה מעוברת.

ד. יש לדעת שלא מצויים הרבה מגדלי אתונות יהודיים וזהו שוק ששייך בעיקר לערביים ולכן הקושי במציאת האתון "מהודרת" שעונה על כל התנאים גדל שבעתיים (היהודים שכן מגדלים אתונות עושים זאת בד"כ לצורך המצוה ומחירן מרקיע שחקים). (תמונה 1)
ה. בשעת המכירה יש להקפיד לעשות קנין שמועיל מדאורי' כגון סודר או חצר ויש להיוועץ

מעמדי פדיון פטר חמור

סדר פדיון
פטר חמורטעמי
המצוהחשיבות
המצוהגדירות
המצוהקיצור דיני
פטר חמורקיום מצות
פדיון פטר
חמורפדיון
הפטר חמור

נתינת השה

שהחיינו

תשובות מרן
הגרח"ק
קנייבסקינקודות
מעשיות
במצות פדיון
פטר חמורתמונות
פדיון פטר
חמור

תחילה עם רב הבקיא בהלכות קנינים מכיון שישנם כמה פרטים שצריכים ליתן עליהם את הדעת כגון בקנין חצר יש לברר קודם הקנין האם השטח שייך בוודאות למוכר מכיון שפעמים רבות מדובר בחוות גידול וכדו' ששייכים למנהל המקרקעין וא"כ לא ניתן לעשות כך קנין חצר וכו'.

ו. אם רוצים להכניס שותפים נוספים לאחר הקנין יש להקנות להם באופן המועיל כגון קנין סודר או הגבהה (של האתון).

ז. בהכנסת שותפים יש ליתן את הדעת שלא יעברו את שווי החמור דהיינו שצריך שלכל שותף יהיה מינימום שווה פרוטה באתון.

ח. כשמצרפים שותפים יש להקפיד ולברר שהם לא פטורים מהמצווה (כהנים, לוויים) דאל"כ הם יכולים להפסיד לכולם את המצווה משום שהם פוטרים את החמור מפדיה.

ט. מאכל האתונות הוא שחת, אתון אוכלת בממוצע כ-6-8 ק"ג שחת ביום.

י. זמן העיבור של האתון הוא כ-12 חודש.

יא. יש להזהר בשעת הטיפול באתון שלא להתקרב אליה מאחור מחשש לבעיטה מסוכנת (זוגייה) - ונשמרתם.

מעמדי פדיון פטר חמור

בכור בהמה
טהורה

פדיון
פטר חמור

פדיון הבן

מומי בהמה

מומי העוף

מומי אדם

מעשר
בהמה

יב. לגבי בדיקת אולטרא סאונד בכדי לדעת האם מדובר בזכר או נקבה ישנם וטרינרים שלא ממליצים לעשות זאת מכיון שישנה סבירות שהאתון תפיל ויצא שכרו בהפסידו.
יג. יש ליתן את הדעת שכשאדם רוכש אתון אזי מזונותיה עליו והוא צריך להקפיד להאכיל אותה לפני שהוא אוכל (אפשר גם ע"י שליח), ובכך מרוויחים עוד מצווה ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואח"כ ואכלת ושבעת, ולמדו מזה שיש להקדים מאכל בהמתו לו.
יד. כמו"כ יש להקפיד שהמגדל יהיה שו"מ בכדי שלא יעשו באתון מלאכה בשבת שאדם מצווה על שביתת בהמתו ואם לא מקפידים על דברים אלו נמצא שיצא שכרו בהפסדו והוא מצוה הבאה בעבירה.
טו. כשמגדלים אתון יש להזהר בכמה דברים: שלא לחרוש בשור וחמור, שלא לחסום פיה בשעת חרישה, שלא לצערה, ולפרוק משאה, ושלא להאכילה חמץ בפסח, ואם נזהרים בכל אלו מרוויחים את מצוות אלו.
טז. לאחר שהאתון המליטה יש להשגיח על העייר בשבע עינים שלא יטרף או ימות וכבר

אולטרא סאונד
Ultra Sound

בשירות מצות

פדיון פטר חמור

בדיקת "אולטרא סאונד" בוצעה בחמורה שברשותנו, דברדיקה בוצעה בשלב בו החמלה צפויה לישים דקדוקים, בשלב זה אצל חמורים קשה הדיחוי, לכן לא נוכל להבטיח ב-100%, אבל

קצוב לודאי שמדובר בזכר

כל הוצעה לדמות במצוה באופן המהודר, יעטרף למצוה בטרם ההמלטה

המחיר לאבדני כולל: 130 ש"ח

הודעה מדויקת על הפדיון ויתר פרטים תשלח לנרשמים

053-613-613
054-713-613
02-570-1660

אפשר בקשתם גם ל:
שירותי תולדות וארץ
דרכי לוי וקנין
מדינת ישראל
ראשיית תכנון
עסקה מ"ח

קום הספר בספרנו מוצגים
חברת מצוות נדירות וד"ר ב"ר יוסף מ"ח ירושלים מ"ח

הגר"י יפרח זצ"ל ראב"ד ירושלים מברך על הפדיון

היו דברים מעולם.

יז. לאחר ההמלטה יש להיזהר שלא להשתמש בעייר כלל משום שהוא קדוש ולכן אין להשען או לרכב עליו או לעבוד בו.

יח. לכתחילה מצוה מן המובחר לפדות את החמור עד שבעה ימים מלידתו גם משום זריזין מקדימים למצוות וגם משום שחוששים שמא יאנס ולא יוכל לקיים את המצווה (ייררף ימות וכדו').

יט. י"א שניתן לפדותו מיד ביום הראשון וא"צ לחשוש שמא לא כלו לו חודשיו (רוב בהמות וכו'), אבל אם יודעים שעדיין לא כלו לו חודשיו יש להמתין ליום השמיני מהלידה.

כ. ניתן להמתין עד ל' יום ולאחר ל' יום משמע מהטור ומהשו"ע שצריך לפדותו עד שימות אמנם י"א שלאחר יום עובר עליו.

כא. לפני הפדיון יש להתנות שאם השה יימצא טריפה אזי העייר יפדה בשווי הטריפה משום שבד"כ שווי טריפה של כבש שווה יותר מחמור קטן.

עד הפדיון החמור אסור בהנאה ואין להשען או לרכב או לעבוד עם החמור

אסור ליהנות מהחמור קודם הפדיון [בתמונה החמור כבר נפדה]

סדר פדיון
פטר חמור

טעמי
המצוה

חשיבות
המצוה

גדרות
המצוה

קיצור דיני
פטר חמור

קיום מצות
פדיון פטר
חמור

פדיון
הפטר חמור

נתינת השה

שהחיינו

תשובות מרן
הגה"ח"ק
קנייבסקי

נקודות
מעשיות
במצות פדיון
פטר חמור

תמונות
פדיון פטר
חמור

כג. את החמור ניתן לפדות בשה כבשים או בשה עיזים וא"צ להקפיד אם הוא זכר או נקבה גדול או קטן ואפי' בעל מום, אבל לא טריפה.

כד. נהגו לקשט את החמור בקישוטים משום חיבוב מצוה (תמונה 2), אמנם יש להזהר שלא להכביד עליו יותר מדאי שלא ימות וכן בכדי שלא לעבור על איסור עבודה וכן משום צער בעלי חיים.

כה. אם אין לו שה יכול לפדות בכל דבר שירצה אולם יש להקפיד שיהיה בשוויו ולא פחות ובלבד שהחמור יהיה שווה לפחות 14.4 גרם כסף טהור ואם שווה פחות מכך לכתחילה יפדה בשווי של 20 גרם כסף טהור

כו. לפני הפדיון על הכהן לברר כמה דברים: שהוא ראשון לאימו, שלא הפילה, שלא נולדה יחד עימו נקיבה, שאין לכהן או ללוי שותפות בחמור, שאין לעכו"ם שותפות בו או באימו. לפני הפדיה הכהן מצביע על החמור ושואל את הבעלים חמור זה שלך? הוא היש לך בו

ניתן לפדות את החמור בשה כבשים או בשה עיזים

א"צ להקפיד אם השה זכר או נקבה גדול או קטן

בכור בהמה
טהורה

פדיון
פטר חמור

פדיון הבן

מומי בהמה

מומי העוף

מומי אדם

מעשר
בהמה

שותפות כהן או לוי? (תמונה 3)

והבעלים עונים: חמור זה שלי הוא ואין לי בו שותפות כהן או לוי או גוי.

הכהן שואל: שמא ילדה אימו ולד אחר או הפילה לפניו או המליטה נקיבה עימו?

והבעלים עונים: זה פטר חמורי ולא ילדה ולא הפילה אימו לא עימו ולא לפניו!

ושואל הכהן: במאי בעית טפי? בפטר חמורך או בשה דמחייבת לפדות בו?

והבעלים עונים: בפטר חמורי.

כז. לפני הפדיון בעל החמור צריך להגביה את השה לשם הפרשה (ואם אינו יכול אי"ז מעכב)

(תמונה 4)

סדר הפדיה:

אומר ליקבה"ו ומברך בא"י אמ"ה אקב"ו על פדיון פטר חמור. (תמונה 5)

לאחר ברכת הפדיה יברך שהחיינו על פרי חדש או על בגד חדש. (תמונה 6)

מגדלי האתון עם הרש"פ קויפמאן מחברה מצוות נדירות

פדיון פטר חמור ביהמ"ד בוסטון ירושלים

סדר פדיון
פטר חמור

טעמי
המצוה

חשיבות
המצוה

נדירות
המצוה

קיצור דיני
פטר חמור

קיום מצות
פדיון פטר
חמור

פדיון
הפטר חמור

נתינת השה

שהחיינו

תשובות מרן
הגרח"ק
קנייבסקי

נקודות
מעשיות
במצות פדיון
פטר חמור

תמונות
פדיון פטר
חמור

ויתן את השה לכהן ויאמר: הנה לך השה בפדיון חמורי (תמונות 7, 8)

ויאמר הכהן קיבלתי ממך השה הזה לפדיון פטר חמורך והרי הוא פדוי מעכשיו כדת משה וישראל ואתה כשם שזכית למצות פטר חמור כן תזכה לקיים כל המצוות האמורות בתורה אמן.

כת. לאחר הפדיון החמור והשה חולין גמור ויכול לעשות בו מה שירצה.

כט. אם נמצא השה טריפה (תמונה 9) י"א שיצא ידי חובה בכך שנתן את שווי השה וי"א שלא יצא יד"ח וצריך לחזור לפדותו בשה אחר ואם נמצא ספק טריפה יפדהו שוב אך אינו מחויב ליתנו לכהן.

ל. חסידים ואנשי מעשה נהגו לקנות את השה בחזרה מהכהן (תמונה 10) בכדי לקיים בו מצוות שחיטה (תמונה 11), זרוע לחיים וקיבה, לחלק את הבשר לת"ח ולעשות מהעור קלף וציצית מהצמר, כפי שמובא המנהג לעשות כן בירושלים עיה"ק (כן מובא בספר נהר מצרים).

וכמבואר בגמ' דבר שנעשתה בו מצוה אחת תעשה בו מצוה נוספת.

מעמדי פדיון פטר חמור

בכור בהמה
טהורה

פדיון
פטר חמור

פדיון הבן

מומי בהמה

מומי העוף

מומי אדם

מעשר
בהמה

לא. איתא בתוספתא: "כל המקיים מצוות פטר חמור מעלה עליו כאילו קיים מצוות בהמה טמאה כולה"

ומבאר הדרך אמונה רוצה לומר כאילו נצטווה לפדות כל בהמה טמאה ופדה כולם לב. מובא בשדי חמד שמצווה שנעשית אפי' ע"י הרבה שותפים מעלה עליו כאילו עשה כ"א כולה לבדו. (תמונה 12)

לג. אם מת החמור לפני הפדיה יש לקברו וא"א לפדותו אמנם לפי הטור (הוכחת הפרישה) מועיל בו פדיה גם לאחר שמת.

לד. מצוות פטר חמור היא סגולה לחשוכי ילדים. (תמונה 13)
לה. המקיים מצוות פטר חמור נחשב לו כאילו נתענה 6500 תעניות.

מעמדי נתינת זרוע לחיים וקיבה שע"י מכון תורת הקרבנות

סדר פדיון
פטר חמור

טעמי
המצוה

חשיבות
המצוה

גדירות
המצוה

קיצור דיני
פטר חמור

קיום מצות
פדיון פטר
חמור

פדיון
הפטר חמור

נתינת השה

שהחיינו

תשובות מרן
הגה"ח ק
קנייבסקי

נקודות
מעשיות
במצות פדיון
פטר חמור

תמונות
פדיון פטר
חמור

(עח) לפי תוס', האם יכול לתת פדיון פטר חמור לבעל כהנת?

תשובה: **לכאורה יכול**

(עט) האם יש ענין לחשוש לדברי הרמב"ם בפיה"מ ב"ק ספ"ז שאסור לגדל שום דבר טמא או אם יש שום חשש אחר להחזיק חמור?

תשובה: **צורך מותר**

(פ) מי שכבר קיים מצות פדיון פטר חמור, האם נכון לפדות עוד חמור בתנאי שאם מצות עריפה יותר חשובה בשבילו לקיים עכשיו, אז הפדיון לא יהיה חל. ואח"כ הוא יכול לערוף אותו?

תשובה: **לא**

(פא) מי שכבר קיים מצות פדיון פט"ח, למה אין ענין לעשות עריפה על פט"ח אחרת?

תשובה: **מצות פד' קודמת***

הגאון הגדול רבי יצחק קולדצקי שליט"א וחכמים נסים בן שמעון שליט"א במעמד פדיון פטר חמור

הגאון הגדול רבי משה מרדכי חדש צ"ל ראש ישיבת אור אלחנן נואם במעמד פדיון פטר חמור. מימין נראה הכהן הגאון המקובל חכם משה טוויל שליט"א

סדר פדיון
פטר חמור

טעמי
המצוה

חשיבות
המצוה

נדירות
המצוה

קיצור דיני
פטר חמור

קיום מצות
פדיון פטר
חמור

פדיון
הפטר חמור

נתינת השה

שהחיינו

תשובות מרן
הגר"ח"ק
קנייבסקי

נקודות
מעשיות
במצות פדיון
פטר חמור

תמונות
פדיון פטר
חמור

פרק ע"ו פדיון פטר חמור

רשימה שכתב מרן לאחראי לפני שנסע לקיים את המצווה. נמסר מר"א ליברמן שליט"א שסידר למרן את המצווה. **ההערות אינם ממרן.**

א. לברר אם החמור וגם השה עברו עליהן ח' ימים. עי' דרך אמונה פ"ב מביכורים ס"ק ל"ה, דאם אין ידוע שכלו לו חדשיו יש להמתין ח' ימים, ושם צה"ל אות קל"ג שגם על הכבש יש להמתין עי"ש.

ב. לברר אם השה מחירו סלע (דהיינו עשרים גרם כסף). עי' ברמב"ם פ"ב מביכורים ה"א והי"ב ודרך אמונה שם. ג. לברר אם בעל החמור הביא ב' שערות (ויגביה החמור ויקנה אותו עתה בגדלותו).

עי' ד"א שם סק"א דחמור של חש"א א"א לפדותו. ד. לברר אם השה יהי' טריפה כמה יהא שוה הטריפה ואם ישוה למחיר החמור (שאל"כ צריך להוסיף דמים).

עי' שם ה"ח בבה"ל ד"ה ולא בטריפה. ה. לשאול אם החמורה לא ילדה מקודם. עי' ד"א שם סק"ב.

ו. לשאול אם בעל החמור אינו כהן ולוי ואם אשתו אינה כהנת או לוויה ואם אין לו שותפות עם כהן או לוי או גוי.

רמב"ם בהל' י"ד ט"ז כהנים ולוים פטורין מפטר חמור, ובד"א שם כל הפרטים.

ז. לשאול אם לא ילדה אותו עם עוד נקבה ביחד. מעשה הי' שם שקיימו ב' פעמים המצוה בב' פטרי חמורים.

רמב"ם הל' י"ט שאם ילדה זכר ונקיבה מפרש וכו' וע"ש הלכה כ"א עוד אופנים.

ח. עבור השה לשלם בכסף, וגם לקנותו בהגבהה. פשוט, שהרי צריך שיהיה רכוש. ומחמיר שיהיה קנין גמור מדאורייתא וגם מדרבנן.

ט. להכין פרי חדש או בגד חדש לשהחיינו. עי' ד"א שם ס"ק כ"ט.

י. ראוי שיהיו עשרה בשעת פדיון. וכמו שמצינו גבי מגילה בשו"ע סי' תר"צ סי"ז וגבי מילה בסי' רס"ה ס"ו.

יא. הכהן יגביה השה ויקנה אותו בהגבהה. עי' ברמב"ם ה"ה.

יב. שיעור הגבהה ג' טפחים (כמ"ש בחו"מ קצ"א ס"ב) שהוא שלשים צ"מ.

יג. להשתדל שהכהן יאכל את השה בצלי ובחרדל (כמש"כ במנ"ח).

עי' בד"א סק"י. דיש אומרים שהכהן צריך שיאכלו בצלי ובחרדל.

א. בחודש חשוון שנת תשנ"ה קיים פעמיים מצוה פדיון פטר חמור בזה אחר זה, וקודם שלח לברר הרבה פרטים בנוגע לחמור ולכבש. ואמר לבני הבית שנכון שיבואו ויביאו הילדים, ויתחבב עליהם קיום המצוות.

וראה להלן רשימה שכתב מרן. ועי' ד"א פ"ב מביכורים ס"ק כ"ט, טוב שיהיו שם עשרה בשעת הפדיון.

ב. סדר הפדיון פטר חמור. תחילה בירר כמה שווה הכבש ושילם את דמיו לבעלים ואח"כ הגביה הכבש ג' טפחים.

עי' ברמב"ם פ"ב מביכורים ה"א לא אמרה תורה שה להחמיר אלא וכו' ושם ה"ג היו דמיו פחות מג' זוזים וכו' וראה להלן ברשימה אות ב', ועי' ד"א פ"ב מביכורים ס"ק ס"ו.

ג. אח"כ בירך בא"י אמ"ה אקב"ו על פדיון פטר חמור והגביה את הכבש ואמר הרי זה פדיון פטר חמור.

החמור לא היה שייך למרן, אלא פדאו ברשות הבעלים, וראה בד"א פ"ב מביכורים ס"ק י"ב פרטי הדין של הפודה חמור חבירו, ובנוסח הברכה - בספר ילקוט פטר חמור כ' הנוסח בברכה פטר חמור. וכן בנוסח שהכהן אומר כתב פטר חמורך, ומרן הגיה בצד וכתב וז"ל ואם אינו שלו יאמר חמור.

ד. שטף ידיים (שהיו מלוכלכות אחר הנגיעה בבהמה) ובירך שהחיינו על פרי.

עי' ד"א פ"ב מביכורים ס"ק כ"ט שמכיון שיש דיעות אם מברכים שהחיינו טוב ליטול פרי או בגד חדש ולפוטרו בשהחיינו.

ה. ואמר לכהן שיגביה הכבש, ומרן אמר הנה לך השה וכו' והכהן אמר קבלתי וכו'. עי' ד"א פ"ב מביכורים ס"ק כ"ט.

ו. מכיוון שבאותו המקום היה עוד פטר חמור, מרן אמר שעושים הפסקה חמוש רגעים בין פדיון זה לפדיון הבא.

וכמו שנדפס הכל בספר ילקוט פטר חמור בסופו.

ז. אח"כ עשו כנ"ל עם כהן אחר ומרן בירך שוב שהחיינו על פרי אחר.

3

משפשף את הידיים במים אחרי נגיעה בכבש משום כבוד הברכה (סעיף ד').

1

מגביה את הכבש וגם עשה קנין כסף. מימין נראה הכהן.

4

מרן אומר את הנוסח של הפדיון מתוך ספר פטר חמור כהלכתו לצידו עומד הכהן.

2

מדבר עם בעל החמור מתוך שמחה של מצוה, לברר את פרטיו האם הוא לא לוי וכו'

5

מרן הכריז על חמש דקות הפסקה לפני הפטר חמור השני, ונראה בתמונה ממתיין.

**חדש!!!
להשיג
בדוכני בלוי**

או 052-7653813

לקראת לימוד
מסכת בכורות
בדף היומי

תמונות מרהיבות

מפדיונות פטר חמור
ופדיון הבן
מומי הבהמה והעוף
ומעשר בהמה

לרגל ההוצאה
בשבוע זה **60 ש"ח** ~~80 ש"ח~~

300
עמודים!!!

סדרת הספרים המפורסמת 'והשב את העבודה' בליווי תמונות המחשה מרהיבות

חדש

שני ספרים בכרך אחד

360
עמודים!!!

חדש

400
עמודים!!!

איזוהו מקומן

לראשונה ניתן להבין כל פרט מהמשניות הנאמרות מידי בוקר
בתפילת שחרית בליווי תמונות על כל שלב
פותח שער לצעירים ומבוגרים לכלל פרטי סוגי עבודות הקרבנות
השונים חטאת עולה אשם ושלמים בכור מעשר ופסח

מחיר **60 ש"ח**

מנחות היחיד חובה ונדבה

פרוט מרתק על כל שלבי ההכנה וההקרבה של מנחת
סולת, מנחת מרחשת, מאפה תנור חלות ורקיקין
מנחת הכהן הגדול [חביתין] מנחת חינוך שכל כהן חייב
להביא בתחילת עבודתו במקדש, חוטא קנאות ונסכים

ספר כפול **70 ש"ח** במקום ~~100 ש"ח~~

מנחות הציבור

מנחת העומר בחג הפסח,
שתי הלחם בחג השבועות,
ולחם הפנים מידי שבת

מחיר **60 ש"ח**

קטורת

יצירת מופת על כל
סממני הקטורת
וסדר ההקטרה
בבית המקדש

מחיר מסובסד **60 ש"ח**

יצירות מופת מרתקות בליווי מאות תמונות מרהיבות הספרים שסייעו לרבים להבין ולהתחבר לעבודת הקרבנות בבית המקדש

בני ברק: דרייפוס, חז"א 34 ק"ג 24 שעות ביממה | יונה, סוקולוב 6 בחצר 03-6189607 | מודיעין עילית: הופמן, שאגת אריה 08-9298507
ירושלים: שרגא, המ"ג 31 | בית שמש: ישראלי, אמרי אמת 052-7698113 | וינטרוב, רבינא 7 052-7626896
אופקים: לוי, האר"י 6 08-9921491 | צפת: אהרון, צה"ל 054-8475985 | ארזיסמך: שבדרון, שבטי ישראל 08-6188405 | הפצה ראשית להעניות: קולמוס

מומלץ להאם לפני הנעה למקדרי הרכישה. ניתן להזמין בתוספת דמי משלוח עד הבית אצל בלוי ספרים בחנות הדיגיטלית או 052-7647733. וכן בקבצי PDF בחנות הספרים של קול הלשון